МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-наукового інституту бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансових технологій і підприємництва

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ
(назва кваліфікаційної роботи бакалавра)

спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Студента ___Андрієнко Руслана Ігоровича_____
(прізвище, ім'я, по батькові)

групи ДФпн-81-9___
(шифр групи)

Кваліфікаційна робота бакалавра містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело _____ Р. І. Андрієнко
(підпис) (ініціали та прізвище студента)

Керівник к.е.н., доцент _____ О. С. Журавка
(посада, науковий ступінь) (підпис) (ініціали, прізвище)

Суми 2022

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи бакалавра на тему:

«ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ»

студента Андрієнка Руслана Ігоровича

Актуальність теми кваліфікаційної роботи. Страхування як необхідний життєвий критерій, і супроводжувальний механізм для здійснення різноманітної діяльності, знаходиться в динаміці, і трансформується, і реалізує потреби, які виникають в ході закономірного розвитку. Тому, трансформуючись, страхування проходило певні етапи, і постає перед новими викликами зараз. З початком повномасштабного вторгнення в нашу державу і активізації Європейського інтеграційного процесу, очевидним стала зміна динаміки, і перехід на новий етап. Тому фіксування як досягнень сьогодення в теоретичній розробці питання, так і аналітичних показників і їх рівнів, матиме характер «завершальних» для теперішнього етапу, формуючи базис, приклад і орієнтир для наступного. В роботі розглядаються як сформовані і логічні етапи розвитку страхового ринку, так і підіймаються питання майбутніх потенційних етапів і деякі їх особливості.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних засад та здійснення аналізу розвитку ринку страхових послуг в Україні, визначення проблеми і перспектив його подальшого розвитку з урахуванням глобальних світових чинників.

Об’єктом дослідження є процес і закономірності розвитку ринку страхових послуг в Україні.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти функціонування та розвитку ринку страхових послуг України.

Методи дослідження. Дедукції та індукції, синтезу і аналізу даних, в ході чого відбувається порівняння, логічне узагальнення, статистичний аналіз, логіко-історичний метод, метод групування, тощо.

Інформаційна база. Нормативно-правові акти, навчальні і наукові посібники, наукові збірники, звіти НБУ і Нацкомфінпослуг, статті з періодичних видань, тощо.

Основний результат роботи: результатом цієї роботи є сформовані у дипломній роботі теоретичні і аналітичні узагальнення, спрямовані на розкриття інформації про сучасний стан тенденцій розвитку страхового ринку, сформовані практичні рекомендації щодо удосконалення страхового ринку України.

Ключові слова: страхування, ринок страхових послуг, страхові премії, страхові виплати, страхування життя, розвиток, показники, види страхування інші, ніж страхування життя.

Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 36 сторінках, з яких список використаної літератури із 40 найменувань. Робота містить 18 рисунків, а також 4 додатки.

Рік захисту роботи – 2022 рік

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансових технологій і підприємництва

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри, д.е.н., проф.
_____ Лариса ГРИЦЕНКО
(підпис)
«29» листопада 2021 р.

ЗАВДАННЯ

до кваліфікаційної роботи бакалавра

Студент(-ка) групи ДФпн-81-9 інституту (центру) ННІ БіЕМ СумДУ
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

_____Андрієнко Руслана Ігоровича_____
(прізвище, ім'я, по батькові студента)

Тема роботи: Формування та розвиток ринку страхових послуг в Україні

Затверджено наказом по СумДУ № 0420-VI від «06» червня 2022 р.

Термін здачі студентом завершеної роботи «17» червня 2022 р.

Вихідні дані до роботи: нормативні й законодавчі акти, аналітичні огляди та статистичні звіти НБУ і Нацкомфінпослуг, матеріали монографій, періодичних видань, підручників і навчальних посібників тощо.

Зміст основної частини роботи (перелік питань для розроблення):
розкрити теоретичні засади формування і розвитку ринку страхових послуг в Україні, провести аналіз основних показників розвитку страхового ринку, проаналізувати динаміку та структуру ринку страхових послуг за основними видами страхування, визначити проблеми і перспективи розвитку ринку страхових послуг України.

Дата видачі завдання: «29» листопада 2021 р.

Керівник кваліфікаційної роботи: _____ ___ О.С. Журавка _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Завдання прийнято до виконання «29» листопада 2021 р. _____ Р.І. Андрієнко
(підпис) (ініціали, прізвище студента)

ЗМІСТ

Вступ 6
1. Теоретичні засади формування і розвитку ринку страхових послуг в Україні 8
2. Аналіз основних показників розвитку страхового ринку за 2016-2021 рр. 17
3. Аналіз динаміки та структури ринку страхових послуг за основними видами страхування 27
4. Проблеми і перспективи розвитку ринку страхових послуг України 37
Висновки 44
Список використаних джерел 47
Додаток А. Основні показники діяльності страхових компаній 51
Додаток Б. Порівняння показників за 9 місяців 2020 і 2021 року 53
Додаток В. Страхові премії за видами страхування по рокам, 2016-2020рр. 54
Додаток Г. Структура показників страхування, що не пов'язані зі страхуванням життя 56

ВСТУП

Діяльність людини, в будь-якій сфері і в будь-якому прояві, завжди пов’язана з ризиком. Ризик може виникнути абсолютно від непередбачуваних обставин, що можуть характеризуватися як людською недбалістю, самовпевненістю, прорахунками, або настанням обставин, незалежним від людини, тощо. Різниця лише в тому, наскільки критичними можуть бути наслідки від настання непередбачуваних випадків. Зрозуміло, що для нормального функціонування в таких умовах, мають бути гарантії, які хоч і не зможуть уберегти від настання непередбачуваностей, але зможуть компенсувати і зменшити їх вплив на конкретного суб’єкта.

Актуальність. Страхування як необхідний життєвий критерій, і супроводжувальний механізм для здійснення різноманітної діяльності, знаходиться в динаміці, і трансформується, і реалізує потреби, які виникають в ході закономірного розвитку. Тому, трансформуючись, страхування проходило певні етапи, і постає перед новими викликами зараз. З початком повномасштабного вторгнення в нашу державу і активізації Європейського інтеграційного процесу, очевидним стала зміна динаміки, і перехід на новий етап. Тому фіксування як досягнень сьогодення в теоретичній розробці питання, так і аналітичних показників і їх рівнів, матиме характер «завершальних» для теперішнього етапу, формуючи базис, приклад і орієнтир для наступного. В роботі розглядаються як сформовані і логічні етапи розвитку страхового ринку, так і підіймаються питання майбутніх потенційних етапів і деякі їх особливості.

Функціонування і розвиток страхового ринку України, в широкому підході формулювань, описуються в працях таких вчених: О. І. Черняк, О. Ф. Філонюк, Н. В. Приймак, О. С. Журавка, В. В. Шахів, І. О. Бондар, Осадець С. С., Щукін Л.М., тощо.

Мета: дослідження теоретичних засад та здійснення аналізу розвитку ринку страхових послуг в Україні, визначення проблеми і перспектив його подальшого розвитку з урахуванням глобальних світових чинників.

Завдання: визначити сутність страхування, його функції, етапи формування страхування в Україні, проаналізувати динаміку показників страхового ринку, проаналізувати динаміку та структуру ринку страхових послуг за основними видами страхування, визначити проблеми і перспективи розвитку ринку страхових послуг України.

Об’єкт: процес і закономірності розвитку ринку страхових послуг в Україні

Предмет: теоретичні та практичні аспекти функціонування та розвитку ринку страхових послуг України..

Методи дослідження: дедукції та індукції, синтезу і аналізу даних, в ході чого відбувається порівняння, логічне узагальнення, статистичний аналіз, логіко-історичний метод, метод групування, тощо.

Інформаційна база: Нормативно-правові акти, навчальні і наукові посібники, наукові збірники, звіти НБУ і Нацкомфінпослуг, статті з періодичних видань, тощо.

Практичне значення: відповідна робота може використовуватися як навігатор у показниках останніх років в аналітичному плані, і в якості узагальнюючого матеріалу теорії.

1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Запобігти настанню абсолютно всіх несприятливих, руйнівних, шкідливих подій в провадженні звичайної чи господарської діяльності людини – неможливо. Людська діяльність напряму пов’язана із людською суттю, людським фактором, а тому в силу обставин умисних вчинків, недбалості чи необережності, трагедія може трапитися в будь-якій сфері людського буття. Разом з тим, одним із найсуттєвіших за важливістю критерієм для здійснення бізнес діяльності і успішного функціонування економіки, фінансової системи держави, і залучення нових інвестицій, є стабільність, передбачуваність і надійність. Забезпечення стабільності фінансових систем і економіки досягається, поміж інших чинників і обставин, стабільністю і надійністю усіх ланок, які формують систему. При цьому, зростаюча кількість новітніх технологій, нових гілок розвитку людства, має наслідком пропорційне зростання викликів, загроз і непередбачуваних подій. Одним із способів захисту від настання несприятливих наслідків можна вважати страхування. Страхування в сучасній економіці є фундаментальною складовою функціонування суспільства, адже фактор його наявності чи відсутності визначає ймовірність настання певних подій і заходів, що безпосередньо із цим пов’язані. Для легального здійснення діяльності, що пов’язана з вантажним перевезенням товарів, туризмом, здійсненням авіаційних перельотів, використанням автотранспорту, страхування є необхідною і ключовою процедурою. З цього випливає, що страхова індустрія є базовим і обов’язковим елементом системи товарно-грошових відносин, із зазначенням віднесення до критерію «товар» як об’єктів матеріального світу, так і послуг, що можуть бути придбані за кошти. Тому соціальна значущість страхового ринку значно ширша ніж кількість покритих робочих місць, відсоток вкладу у ВВП, вартість активів підприємств, що у сукупності формують страховий ринок, адже виступають основою для функціонування інших економічних категорій. Відмінною властивістю

страхування, як виду економічної діяльності, є пов'язаність його із настанням небажаних обставин, що випливає з наступний елементів: випадковість настання події, яка стала відправною точкою у конкретних відносинах між страховиком і страхувальником (страховий випадок), наявність реального збитку чи шкоди, яка є неординарним наслідком від здійснення певного виду діяльності, необхідність здійснення відшкодування по факту реального настання наслідків, а також обов'язковість недопущення настання цих збитків і наслідків.

Концепції підходу розуміння функцій страхування різняться, разом з тим, як відрізняються між собою концепції розуміння самого терміну «страхування» у різних авторів, проте вони формуються в межах певних правил, які визначені законодавством України про страхування. Визначення цих функцій, яке найбільш загально охоплює майже всі наявні у відповідних правовідносинах функції, і яке імпонує особисто мені – це наступний перелік функцій: ризикова, функція створення і використання страхових фондів, превентивна, інвестиційна і функція накопичення коштів. [9] Ризикова функція визначає сутність існування ризику в взаємовідносинах страхування, і виводить значення ризику як окремої самостійної категорії. Ризик описує платну передачу страховикові матеріальної відповідальності за наслідки можливого настання небажаного розвитку події, з визначенням того, що можливість настання цих подій, і ризиковість їх настання конкретно прописані в страховому договорі. У страхувальника, в разі настання визначеної події (страхового випадку), з'являється право вимоги на відшкодування збитків. Функція створення і використання страхових фондів виявляється в тому, що для нормального функціонування і здійснення своєї діяльності страховик створює спеціальний фонд, призначення якого є покриття збитків, спричинених страховими випадками, визначеними в договорі страхування. Функцію накопичення коштів можна описати певного роду інвестиційною функцією, адже її сутність проявляється в тому, що нагромаджуючи договори довгострокового страхування, страхувальник формує страхову суму, яку отримує після настання певної події, або дожиття до певного віку. Превентивна функція є основною функцією страхування на мій погляд, адже із необхідності превентивного

упередження настання наслідків страхових подій, утворився попит у страхувальників, що спровокувало пропозицію від страховиків. Інше розуміння превентивної функції визначається створенням умов, за яких мінімізується зловживання страховими правовідносинами для отримання вигоди, таким чином убезпечуючи страховика від настання неправомірних збитків. Сутність інвестиційної функції є свого роду спірним питанням, адже наявність цієї функції у правовідносинах страхування провокується в більшості випадків не бажанням отримати прибуток, як від здійснення звичайної страхової діяльності, а в бажанні, щоб страхова інвестиція не виправдала затрачені ресурси безпосередньо (не настав страховий випадок), а сформульована на те, щоб настання страхового випадку було не бажаним, та кошти, отримані від страховика, значно перевищували кошти затрачені на страхові виплати. Разом з тим, страховик у своїй діяльності покладається на те, що отримані премії від страхувальників за договором страхування будуть більшими, аніж витрати, які він понесе від здійснення своєї діяльності.

Комплекс визначення цих функцій тезисно описує основні аспекти правовідносин страхування. Після визначення базових інститутів і усвідомлення меж, в яких буде здійснюватися дослідження, що відповідає меті написання заданої роботи, можна безпосередньо перейти до самої теми дослідження. Формування і розвиток ринку страхових послуг можна розглядати і ділити за різними аспектами, що провокується тим, що формування і розвиток є активним процесом, на даний момент не завершене. Тому розглядати це питання можна як за основними, так і за побічними ознаками, що формує різноманітність класифікації.

В глобальному огляді розвиток страхового ринку можна поділити на ключові етапи, які характеризуються спільними рисами розвитку[2]:

- І етап, що відбувався в період від набуття незалежності 1991-го року по 1993 рік, умовно, - це етап відсутності нормативного регулювання відносин страхової сфери, або напрацьованої методології, ринкового механізму діяльності. Саме в цей час відбувалось формальне зародження ринку страхових послуг, й на ринок стрімкими темпами почали виходити страхові організації; На цей період ще не було

прийнято Декрет «Про страхування», а отже нормативною базою для здійснення відповідної діяльності був Закон «Про господарські товариства». Цей закон мав цілий ряд недоліків, які не значною мірою було ліквідовано в наступному етапі;

- ІІ етап, що припав на період з 1993-го року по 1996-ий, мав характеристики зародження централізованої галузі з сформованими порядками і правилами. В цей час відбулось прийняття Декрету «Про страхування», згідно з яким було встановлено державний нагляд за страховою діяльністю і визначені вимоги до страховиків. Продовжилась ліквідація недоліків законодавства, задля чого наприкінці 1993-го року було створено органи страхового нагляду, діяльність яких спрямовувалась на вдосконалення і покращення законодавчої бази. Результатом цих покращень стала розробка Закону України «Про страхування, який став відправним для наступного етапу. Згідно з цим, у 1996 році значно була покращена надійність страхового ринку, і посилено контроль за його розвитком. [12]. Другий період можна охарактеризувати як прогресивний з огляду на структурну побудову ринку страхування в Україні, появу групи компаній з надання страхових послуг з організацій, створених на базі єдиної страхової системи радянського союзу – Держстраху у системі НАСК «Оранта», заснуванні компаній, створених на приватному капіталі, діяльність яких покладається на ринкові принципи;
- ІІІ етап розвитку відбувався в проміжку з 1996 по 2001 роки. В цей час відбулась певна оптимізація законодавства, що в заданій сфері відобразилось в прийнятті Закону України «Про страхування», яким було здійснено посилення вимог стосовно статутних фондів й платоспроможності страхових компаній. В цей етап відбувся поділ на компанії, що здійснюють довгострокове страхування життя, і ті, що здійснюють окремо ризикове страхування. Ключовими змінами, що характеризують цей етап, і які були закріплені у відповідному законі, було визначення і закріплення ряду принципових моментів: встановлення мінімального розміру статутного фонду страховика, що займався страхуваннями non-life в розмірі, в грошовому еквіваленті 1 млн. євро, а страховика, що займався страхуванням життя – 10 мільйонів євро, встановлено маржу платоспроможності для ризикових видів страхування - 0,18 від суми страхових премії та 0,26 від виплат

за попередні 12 місяців, а також 0.05 від загальної величини резерву довгострокових зобов'язань для страхування життя. Відповідним законом відбулось розмежування ліцензування ризикових видів страхування і страхування життя. Впроваджено поняття математичних і технічних резервів, а також вимог щодо відповідності цим резервам обов'язків, що прийняли на себе компанії. Зазначено, що технічні – це резерви, які складаються з з частин страхових платежів на випадок перебільшення середнього рівня страхових випадків, а математичні – це довгострокові зобов'язання, що відносяться до страхування життя. Законом відбулось впровадження порядку концепції «зароблено премії» з виходу із методу «однієї четвертої» з отриманих премій. Відбулося незначне підвищення вимог до ліцензування, а також надано право уповноваженому органу проводити санації, ліквідації і реорганізації страхових компаній. [33] Також цей етап можна охарактеризувати як такий, що встановив нові вимоги щодо розміщення страхових резервів та нові вимоги до договорів страхування.

- IV етап, є заключним в концепції автора попередніх етапів, Базилевича В.Д., але не заключним в концепції моїх досліджень. Відповідний етап розпочався з 2001 року, прийняттям Закону України „Про внесення змін до Закону України „Про страхування", і подальшою реалізацією нововведень. В новому етапі відбулось чергове підвищення вимог, що стосуються статутного капіталу страховика, а саме розширення вимог його якісно-кількісних показників, відбулось посилення вимог, що стосуються платоспроможності страхових компаній. Не зважаючи на це, новий етап приніс можливості для здійснення інвестиційної діяльності, відбулось покращення можливості диверсифікації при розміщенні тимчасово вільних коштів та страхових резервів страховика. Обсяги операцій перестрахування значно збільшились.
- V етап, автором описаний не був, і його я ввожу в загальний список з урахуванням тенденцій розвитку ринку на період до початку повномасштабної збройної агресії проти нашої держави. З ухваленням Верховною Радою 18 листопада 2021 року нової редакції Закону України «Про страхування» відбулась зміна цілого спектру вимог, що ставляться для ліцензування страховиків, а також

оцінки їх ліквідності й платоспроможності, управління ризиками, корпоративного управління, тощо. Серед нових вимог, які ставляться перед страховиками задля допуску їх на ринок є такі: прозорість структур власності страховиків, страховикам необхідно розкривати інформацію, що стосується власників будь-якої значної частини і основних учасників компанії. До цього додається необхідність задовільного майнового і фінансового стану власників і засновників фірми, а також те, що в них має бути бездоганна ділова репутація. Для цього було введено механізм обов'язкового погодження Національним банком власників значної частки. Вимоги також були запровадженні щодо керівників страхових компаній і осіб, що відповідальні за ключові функції. Всі вони тепер мають відповідати вимогам до ділової репутації та професійної придатності. НБУ також буде погоджувати їх призначення на визначені посади. НБУ. Ще одним нововведенням стане необхідність страхових компаній надавати під час реєстрації плани діяльності на три роки, що має на думку Національного банку підвищити прогнозованість і надійність відповідної структури. Введено вимоги загального стандартизування корпоративного керівництва компанією, що знайшло відображення, наприклад, у створенні рад і правлінь структури. Будь-які подібні вимоги мають бути пропорційними, і залежати від значимості компанії, що означає, що більші компанії будуть мати більше вимог. Значним нововведенням стало прийняття диференційованого підходу до мінімального розміру статутного капіталу, що тепер становить 32 мільйони гривень для страховиків, що займаються страхуванням, що не пов'язане зі страхуванням життя, і 48 мільйонів гривень для тих страховиків, що займаються страхуванням життя, страховиків з ліцензією на страхування кредитів, поруки, страхування відповідальності і перестрахування. Введення нового закону відзначає нові два підходи щодо вимог платоспроможності – це є базовий (Solvency II) і спрощений (Solvency I). Базовий підхід платоспроможності буде застосовано до страховиків життя, кредитів, відповідальності, поруки і більших страхових компаній. Не зважаючи на загальну жорсткість нового закону, відбулися і певні спрощення, як от наприклад спрощена система отримання ліцензії, за якої страховик має отримати одну ліцензію, а не

низку ліцензій на кожен вид послуг. Це є свідченням розвитку страхового ринку України в бік найкращої міжнародної практики і перехід від ліцензування страхування за видами, до ліцензування страхування за класами. Новий закон вводить класифікацію на 5 класів у рамках страхування життя, а також 18 класів, що не стосуються страхування життя. Це резонує з принципом того, що страховик у своїй діяльності не зможе поєднувати у собі право на надання страхуваннь life та non-life. Ще одне суттєве нововведення, яке сильно стимулювало розвиток і усталеність страхового ринку – це поява можливості припинення здійснення діяльності, що пов'язана зі страхуванням. Зазначимо, що є два способи вийти з ринку – це добровільний, що може виражатися у формах ліквідації, реорганізації, передання страхового портфелю, тощо, а також примусовий спосіб виведення з ринку, що є можливим при настанні підстав, згідно з якими за законом страхову компанії може бути класифіковано як неплатоспроможну, що є підставою для примусового відкликання ліцензії. Потрібно розуміти, що зміни, визначені цим законом не настали, а настануть з 19 листопада 2023 року. [23]

- Ще один, потенційний VI етап, який я хотів би виділити в межах своїх досліджень може почати реалізовуватися паралельно з V етапом. V етапу було приділено найбільше уваги, адже виходячи із загальної тенденції і ретроспективи розвитку, зміни, запроваджені під час V етапу, мають значною мірою внести корективи в уже звичну систему діяльності страхових компаній, і почати видозмінювати ту систему, яка наявна зараз. V етап – це етап, в якому ми знаходимося зараз. Разом з тим, тенденція розвитку нас в напрямку Європейської інтеграції, і потенційна можливість отримати статус кандидата на членство в Європейському союзі уже в червні, призведе до початку етапу значних змін у всіх структурах і сферах людської діяльності з тим, щоб привести всі потенційні сфери на Європейський рівень. Актуальність і унікальна нова концепція саме такого виду формується просто зараз через обставини часу: вона карбується в період війни. Важко передбачити якою вона буде, і коли настане, але однозначно вона буде мати риси кардинального збільшення питомої ваги страхових взаємовідносин в умовах глобальної відбудови, а тому і значних робіт в різноманітних сферах буття.

Європейські зміни наступлять для значної частини сфер, пов'язаних з економічними, фінансовими, суспільними, грошовими відносинами, а отже зачеплять і страхування, як особливу соціально-економічну структуру, що формує середовище функціонування страховиків, як економічний простір, а також як сукупність страхових компаній, що формують собою страховий фонд. [7] Страхування певного роду можна розглядати як політичний інструмент, що підтверджується, наприклад дискусією про можливу заборону страхувати кораблі, що займаються перевезеннями російської нафти. [1] Тому зміни, що будуть відбуватися в цей час можуть мати тектонічні зсуви, і формуючись під впливом реальної політичної роботи щодо консолідованої стабілізації ситуації, очевидних післявоєнних реформ міжнародного права, ринок страхових послуг може, і зазнає очевидних трансформацій не тільки на рівні нашої держави, а і на глобальному світовому рівні.

Але якщо відійти від концепції перспективних гілок розвитку, і повернутися до наявних на даний момент відносин страхування, то необхідного визначення потребує розмежування правового поля діяльності з визначенням актуальних нормативних актів.

У сфері страхування на даний момент функціонують:

- Конституція України;
- Міжнародні угоди, прийняті і ратифіковані Україною як частина українського законодавства;
- Кодифіковані акти, передусім – цивільний і податковий кодекси;
- Спеціалізовані закони: Про страхування», «Про недержавне пенсійне забезпечення», «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів», тощо;
- Постанови Кабінету Міністрів України;
- Інші нормативні акти (накази, положення, методики, інструкції, що приймаються органами виконавчої влади, або спеціального назначеного органу, який здійснює нагляд за здійсненням страхової діяльності;

- Правила страхування;
- Договір страхування. [5].

Отже, страхування – це економічний інститут, який пов’язаний із настанням «страхових випадків» - певних небажаних наслідків в ході діяльності людини і суспільства, і характеризується пов’язаністю з ними. Страхування, як соціальний інститут виконує наступні функції: ризикову, функцію створення і використання страхових фондів, превентивну, інвестиційну і функцію накопичення коштів. Також в ході функціонування цього інституту можна виділити умовно 6 етапів розвитку, в ході яких відбувались удосконалення процедур, із зазначенням нашого теперішнього становища на рівні між 5 і 6 етапом.

2. АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ПОКАЗНИКІВ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ ЗА 2016-2021 РР.

Підведення підсумків у попередньому розділі заклало підстави для проведення реального аналізу розвитку основних показників за вибірку років – майже 6 останніх років (показники 2021-го року були взяті за неповний рік, адже показники за повний 2021 рік на момент написання роботи офіційно опубліковані не були). (Додаток А) Враховуючи особливості розвитку будь-якого ринку небанківських фінансових послуг, до якого відноситься і ринок страхування, можливості як додатного, так і від'ємного приросту, дослідження розвитку має проводитись шляхом дослідження динаміки основних показників, із відповідним аналізом.

Першочерговим показником дослідження є визначення числа суб'єктів, що займаються діяльністю страхування. З кінця періоду 2016-го року по кінець 3 кварталу 2021-го року кількість зареєстрованих страхових компаній зменшилась на 141 (з 310 в 2016-ому році до 169 в 2021-ому). Компаній, що здійснюють страхування життя стало менше половини, зменшення відбулось на 22 одиниці – з 39 до 17. Регулююча політика держави, яка встановлює новітні і посилені вимоги задля забезпечення захисту клієнтів і надійності компаній, а також складна економічна ситуація в країні стають причиною такої тенденції. Відповідну динаміку показників відображено на рисунку 1.

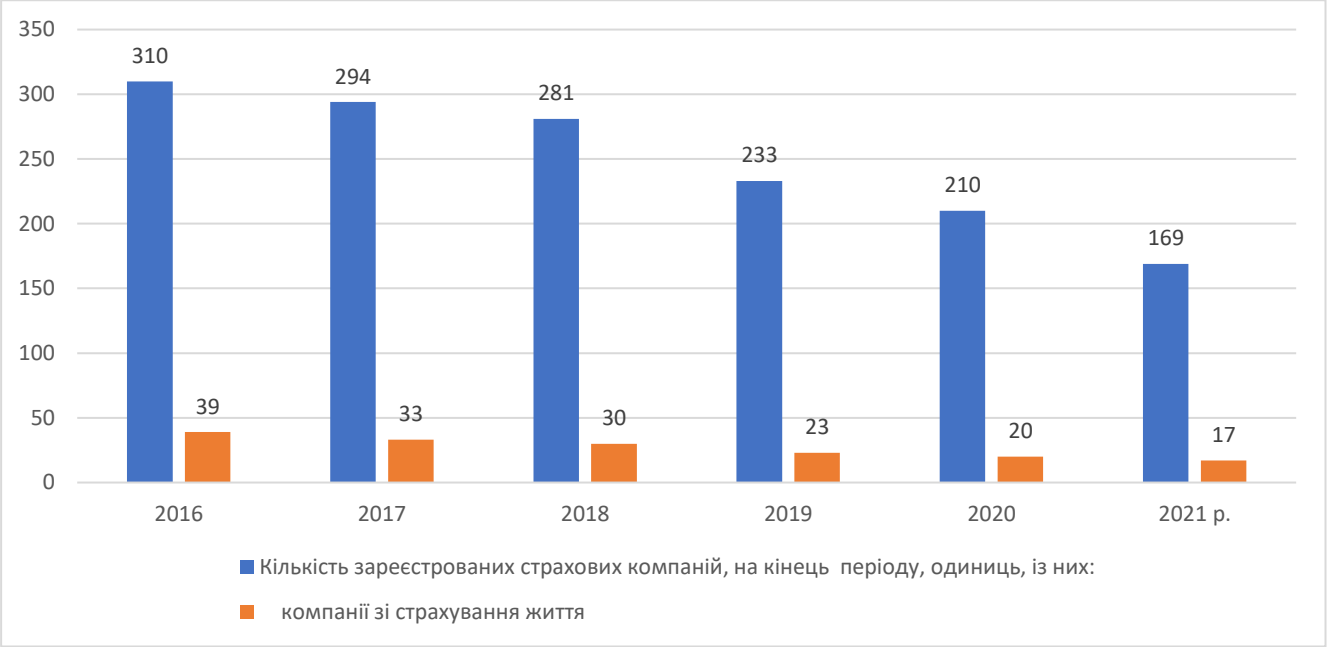

Рисунок 1 – Динаміка кількості страхових компаній за 2016-2021 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [26-29, 35-36]

Досить цікавим є показник значення валових страхових премій в період з 2016 по 2021 роки. Цей показник виявився неоднорідним, адже на одному проміжку часу що характеризує динаміку повних звітів за завершені роки, з 2016 по 2019 роки він показував виключно позитивний приріст, на другому, що припав на 2019 – 2020 роки – негативний. При чому порівнюючи показник значення валових страхових премій на кінець третього кварталу 2020, що склало 32 967,1 мільйонів гривень і кінець третього кварталу 2021 року - 38 070,6 мільйонів гривень, що здійснюється для об'єктивності досліджень і простеження тенденції, можна зробити висновок, що ріст цього показника на момент останніх відомостей знову позитивний. Описане вище відображається в рисунку 2. На заданому рисунку видно, що лінія тренду все одно залишається додатною, що свідчить загалом про позитивну тенденцію, про те, що показник з 2016 по 2020-ий роки виявився позитивним. Значення показника валових страхових премій з 2016-го по 2020 роки збільшилось на 10014,6 млн.грн., значення цього ж показника з кінця третього кварталу 2020-го по кінець третього кварталу 2021 зросло на 5103,5 млн.грн.

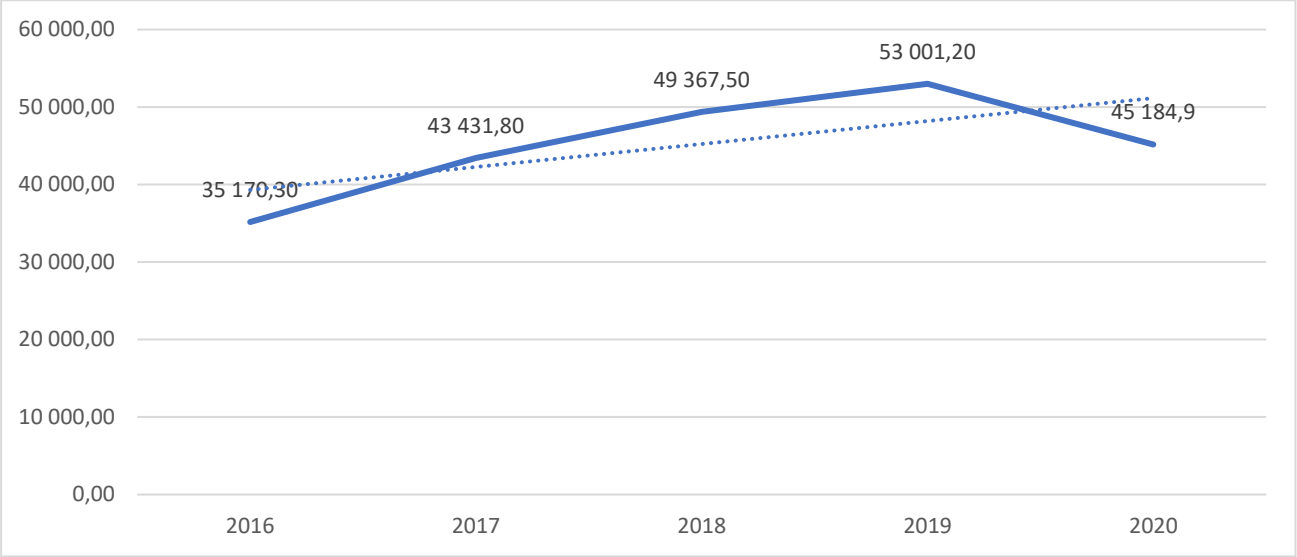

Рисунок 2 – Показник значення валових страхових премій в період з 2016 по 2020 повні роки, млн.грн.

Джерело: побудовано автором за даними [26-29, 35]

Загальна позитивна тенденція значення валових страхових премій спричинена збільшенням надходжень страхових премій від страхувальників – від фізичних та юридичних осіб. Задля усвідомлення приросту в практичній площині, необхідно порахувати темпи приросту за формулою: $\frac{x_1 - x_0}{x_0} \cdot 100\%$, де x_0 – це показник базового періоду, щодо якого перевіряється тенденція, а x_1 – це значення показника періоду нарахування. Обрахування цих значень виходить з наступного:

Відсоткове вираження темпу приросту значення валових страхових премій в період 2016 – 2017: (43 431,80 - 35 170,30)/ 35 170,30 * 100% = 23,48%;

Відсоткове вираження темпу приросту значення валових страхових премій в період 2017 – 2018: (49 367,50 - 43 431,80)/ 43 431,80 * 100% = 13,66%;

Відсоткове вираження темпу приросту значення валових страхових премій в період 2018 – 2019: (53 001,20 - 49 367,50)/ 49 367,50 * 100% = 7,36%;

Відсоткове вираження темпу приросту значення валових страхових премій в період 2019 – 2020: (45 184,9 - 53 001,20)/ 53 001,20 * 100% = -14,74%;

Показники терміну 2020 – 2021 будуть обраховані не у повному обсязі, а на значення, що складали значення відповідних показників в момент третього кварталу 2020 і 2021 років: (38 070,6 - 32 967,1)/ 32 967,1 * 100% = 15,48%.

Відповідні обрахунки виражено на рисунку 3.

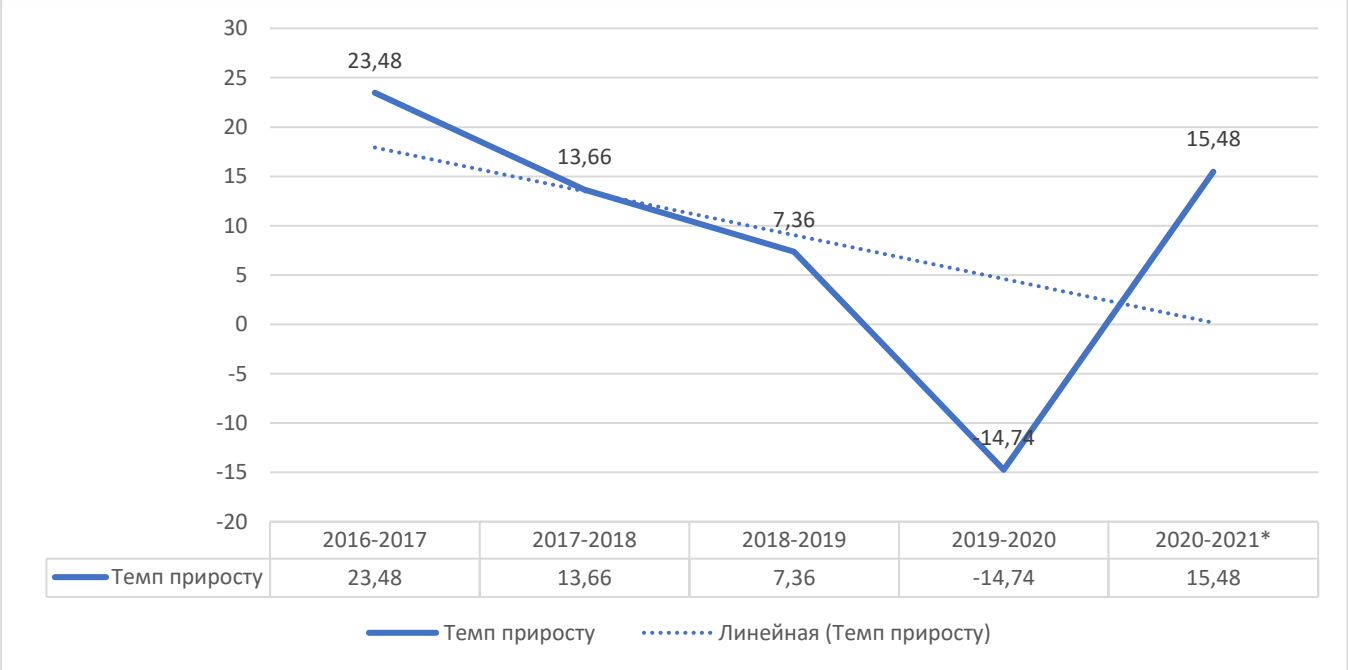

Рисунок 3 – Темпи приросту значення валових страхових премій за 2016-2021 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [26-29, 35-36]

Зазначений рисунок розкриває сутність динаміки темпів розвитку значення валових страхових премій, і дає зрозуміти, що за своєю суттю динаміка приросту є нерівною, а лінія тренду зазначеного показника – від'ємною, що свідчить про досить цікавий результат: значення валових страхових премій в період з 2016 по 2021 роки мало позитивну тенденцію, а значення темпів приросту цього показника – негативну, і навіть позитивна значною мірою тенденція періоду 2020-2021-их років не змінила негативну тенденцію темпів приросту в загальному вигляді, що формує визначення цього в наступному: значення валових страхових премій в період з 2016 по 2021 роки мало позитивну тенденцію, а темпи їх приросту негативну, що свідчить про зменшення загального проросту з часом.

Аналізуючи структуру валових страхових премій можна помітити певну тенденцію: найбільшу частину цих премій становлять премії, що отримуються від фізичних осіб, а також те, що такі премії починають складати переважаючу більшість у формуванні валових страхових премій. Тобто найактивніше

страхування використовує населення. Юридичні особи також досить активно страхують свої ризики. Це забезпечує стабільність виробництва, гарантію отримання прибутку при настанні ситуацій несприятливого характеру. [18] Частка валових страхових премій фізичних осіб в розрізі загального показника страхових премій на 2016 рік приблизно становить 37.58%, на третій квартал 2021-го року становить 53.62%, що свідчить про суттєвий зріст цього показника в загальному вияві і знаходить своє безпосереднє відображення на рисунку 4, що наведений внизу.

	2016	2017	2018	2019	2020	2021 р.
від страхувальників – фізичних осіб	13 220,00	15 555,60	18 431,00	21 632,00	22 577,0	20 415,4
Валові страхові премії, з них:	35 170,30	43 431,80	49 367,50	53 001,20	45 184,9	38 070,6

Рисунок 4 – Частка валових страхових премій, отриманих від фізичних осіб в складі валових страхових премій за 2016-2021 рр., млн. грн

Джерело: побудовано автором за даними [26-29, 35-36]

Що ж щодо частки перестрахувальників в загальному обсязі, то з досліджуваних даних простежується, що в 2017-ому році відбувалося зростання їх величини, але потім зазначений показник зазнав спадної тенденції, скоротившись до рекордно низьких показників. Це може свідчити про те, що страхові компанії в Україні менш активно використовують перестрахування в своїй діяльності як спосіб зниження свого ризику. Виділити їх тенденцію можна в рисунку 5.

Рисунок 5 – Розмір валових страхових премій від перестрахувальників за 2016-2020 рр., млн. грн

Джерело: побудовано автором за даними [26-29, 35]

Зростання загального показника валових страхових премій, збільшення кількості інцидентів, які підпадають під визначення страхових випадків, що провокують збільшення укладання договорів страхування, в своїй сукупності провокують динаміку на такий досліджуваний показник страхового розвитку, як валові страхові виплати. Безпосередньою наявністю динаміки саме цього показника можна аргументувати наявність розвитку страхового ринку, як інструменту, що слугує для зниження ризику. Цю динаміку можна охарактеризувати рисунком 6.

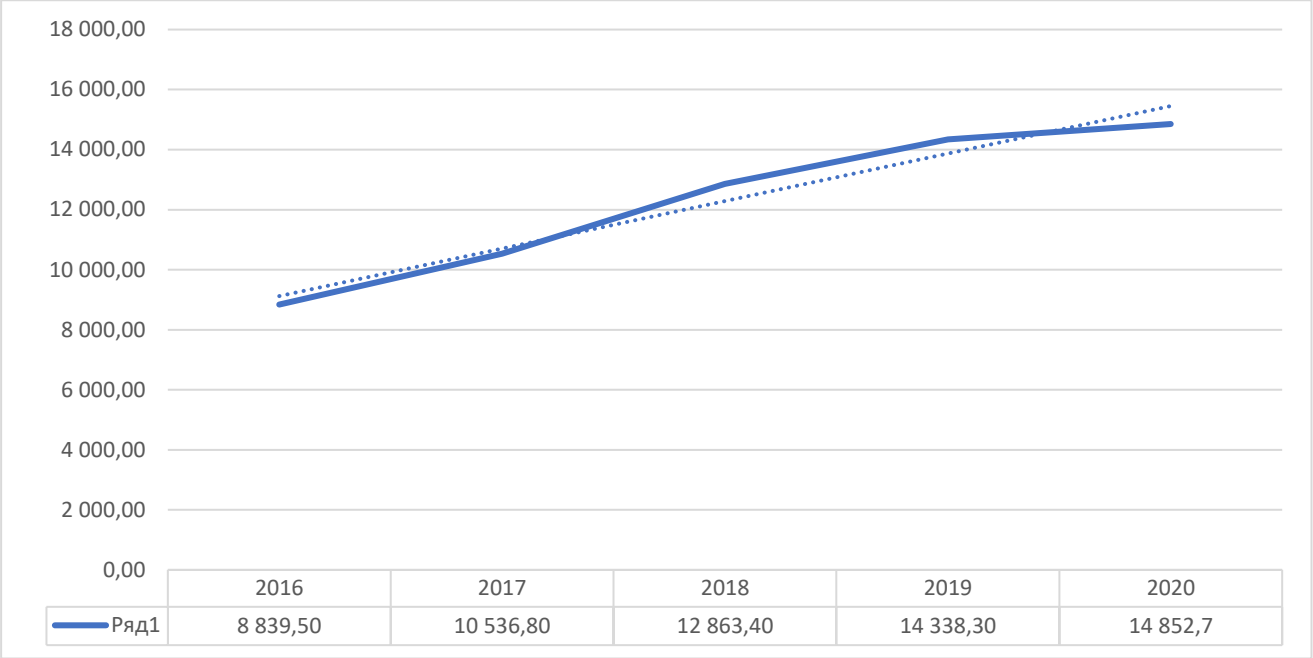

Рисунок 6 – Валові страхові виплати за 2016-2020 рр., млн. грн

Джерело: побудовано автором за даними [26-29, 35]

Зазначений показник демонструє позитивну динаміку за повні роки (2016-2020), і може продемонструвати позитивну динаміку в 2021 році, адже має позитивну динаміку стосовно аналогічного періоду минулого року: 11 131,9 млн. грн. в 3 кварталі 2020-го року, і 13 427,7 млн. грн. в 3 кварталі 2021-го року.

Досить цікавим показником є позначення співвідношення валових страхових виплат до валових страхових премій. Співвідношення по рокам визначено в рисунку 7. В середньому за 6 років їх значення становить досить малий показник – 28.45 %, що свідчить про те, що інша частина, 71.55% страхових премій залишається у розпорядженні страховиків, а отже діяльність цього виду дозволяє не тільки покривати витрати на здійснення страхової діяльності, а відкриває можливості для здійснення інвестицій для примноження доходу. Судження відповідної спрямованості підштовхують до проведення аналізу такого показника, як активи страховиків.

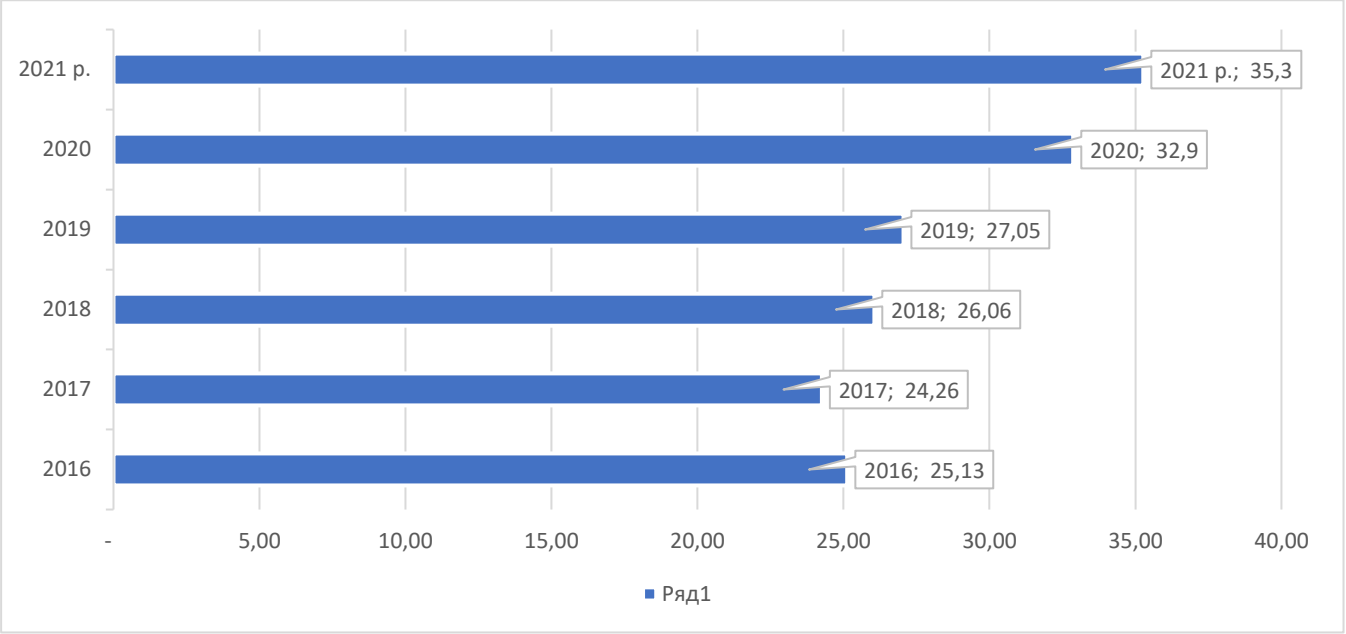

Рисунок 7 – Відношення валових виплат до валових премій 2016-2021рр., %

Джерело: побудовано автором за даними [26-29, 35-36]

Загалом показники як активів за балансом, так і активів, що визначені статтею 31 Закону України «Про страхування», тобто активів, що стосуються страхових резервів, за 2016-2021-і роки мають тенденцію до зростання. З загальним зменшенням страхових компаній на ринку, компанії, збільшення обсягу активів свідчить про збільшення обсягу активів у компаній, що залишились на ринку. Страховики накопичують страхові резерви, тобто здійснюють діяльність задля уникнення ситуацій, що можуть призвести до банкрутства, збільшують свою надійність і платоспроможність. Ця позитивна без сумніву динаміка бере свій початок у загальному збільшенні валових премій і виплат. Показник страхових активів у вигляді діаграми відображено на рисунку 8.

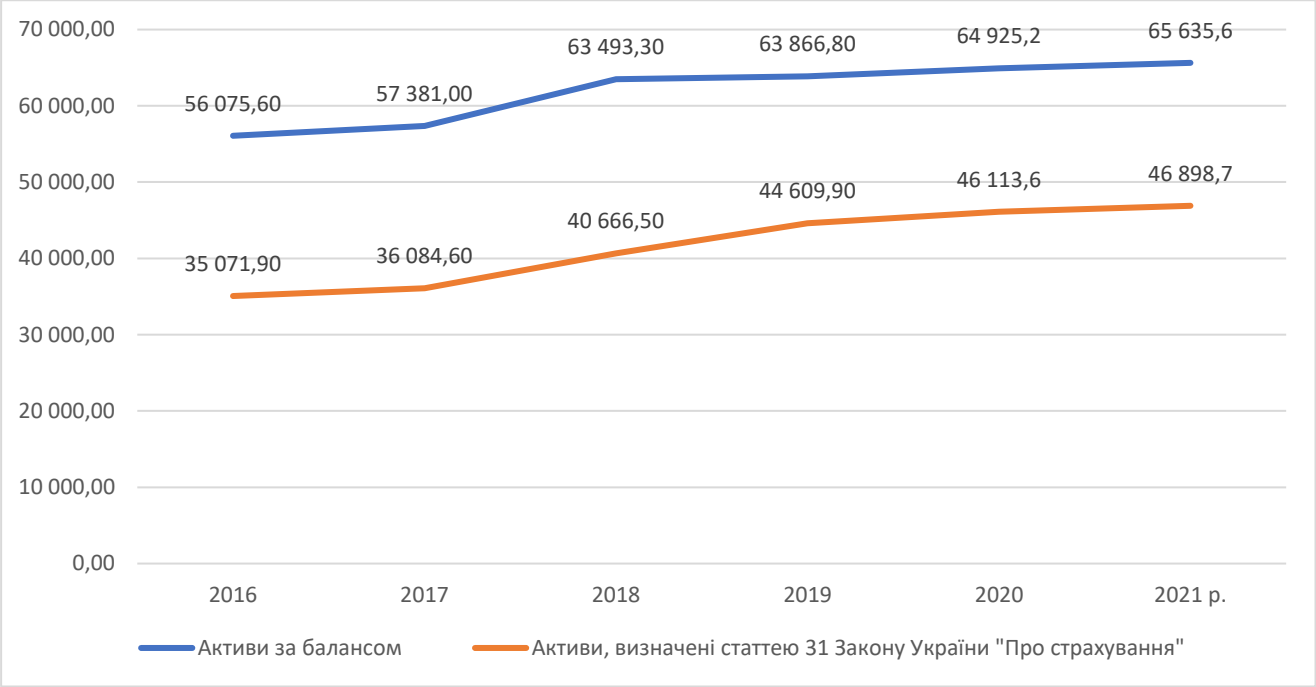

Рисунок 8 – Показник страхових активів за 2016-2021 рр., млн. грн.

Джерело: побудовано автором за даними [26-29, 35-36]

Отже, необхідно зазначити, що активна регулююча політика держави, що запроваджує нові вимоги і посилює існуючі, складна економічна ситуація, спричинили загальне зменшення з кінця 2016-го року по кінець 3 кварталу 2021-го року кількості зареєстрованих страхових компаній на 141, а компаній, що здійснюють страхування життя, на 22 одиниці. Загальний показник значення валових страхових премій виявився додатним, і не зважаючи на негативну тенденцію проміжку 2019-2020-их років, лінія тренду виявилась позитивною. Ця тенденція спричинена збільшенням надходжень страхових премій від страхувальників – від фізичних та юридичних осіб. Не зважаючи на позитивне числове значення, темпи приросту мають негативну тенденцію на більшій частині шляху, і негативну лінія тренду, що свідчить про зменшення загального приросту з часом. Найбільшу кількість валових премій складають валові премії, отримані від фізичних осіб. Ця частка характеризується суттєвим ростом показника. Разом з тим було помічено тенденцію на зменшення використання перестрахування. Показник валових страхових виплат демонструє позитивну динаміку за період 2016-2020 років, і може демонструвати позитивну динаміку в 2021 році, адже 9 місяців 2021-

го року мають більший показник за аналогічний період 2020-го. (Додаток Б) Визначено велику частину страхових премій загалом по галузі (71.55%), яка залишається у розпорядженні страховиків, що дозволяє робити висновок про прибутковість цієї галузі і потенційність для примноження доходу. Відмічається ріст активів підприємств.

3. АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ТА СТРУКТУРИ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ ЗА ОСНОВНИМИ ВИДАМИ СТРАХУВАННЯ

Страхування, як вид фінансової діяльності, а також ключові інститути і елементи, що входять в його об’єктивну характеристику, можна проаналізувати за об’єктивною структурою, що дає загальне уявлення про нього, і можливість орієнтуватися при дослідженні. Для проведення певного роду дослідження щодо ринку страхових послуг доцільно буде ввести його секціювання за основними видами страхування. У відповідності до загальноприйнятих норм поділу ринку страхових послуг за основними видами страхування необхідно виділити дві основні галузі: Страхування життя, і здійснення страхування щодо інших ніж страхування життя, видів. Досліджуючи їх в сукупності можна дізнаватися динаміку різних показників страхування, таких як суми страхових премій і страхових виплат за певні періоди, тобто проводячи дослідження в динаміці, а також, секціонуючи, виділяти частки елементів в загальній сумі, досліджуючи структуру заданого показника.

Першим з досліджуваних величин будуть валові показники видів страхування. (Додаток В) Як досліджуваний в подальшому у роботі буде взятий період останніх 5 років, щодо якого наявна щоквартальна статистика за повний рік від офіційних звітів страхових компаній України, наданих Нацкомфінпослуг та НБУ, тобто дані за 2016-2020 роки. [26-29, 35-36] Рисунок 9 відображає чітку тенденцію на збільшення валових показників премій від страхування життя. З 2016 по 2020 рік відбулось зростання показника на 2261 млн. грн., тобто в 1,82 рази.

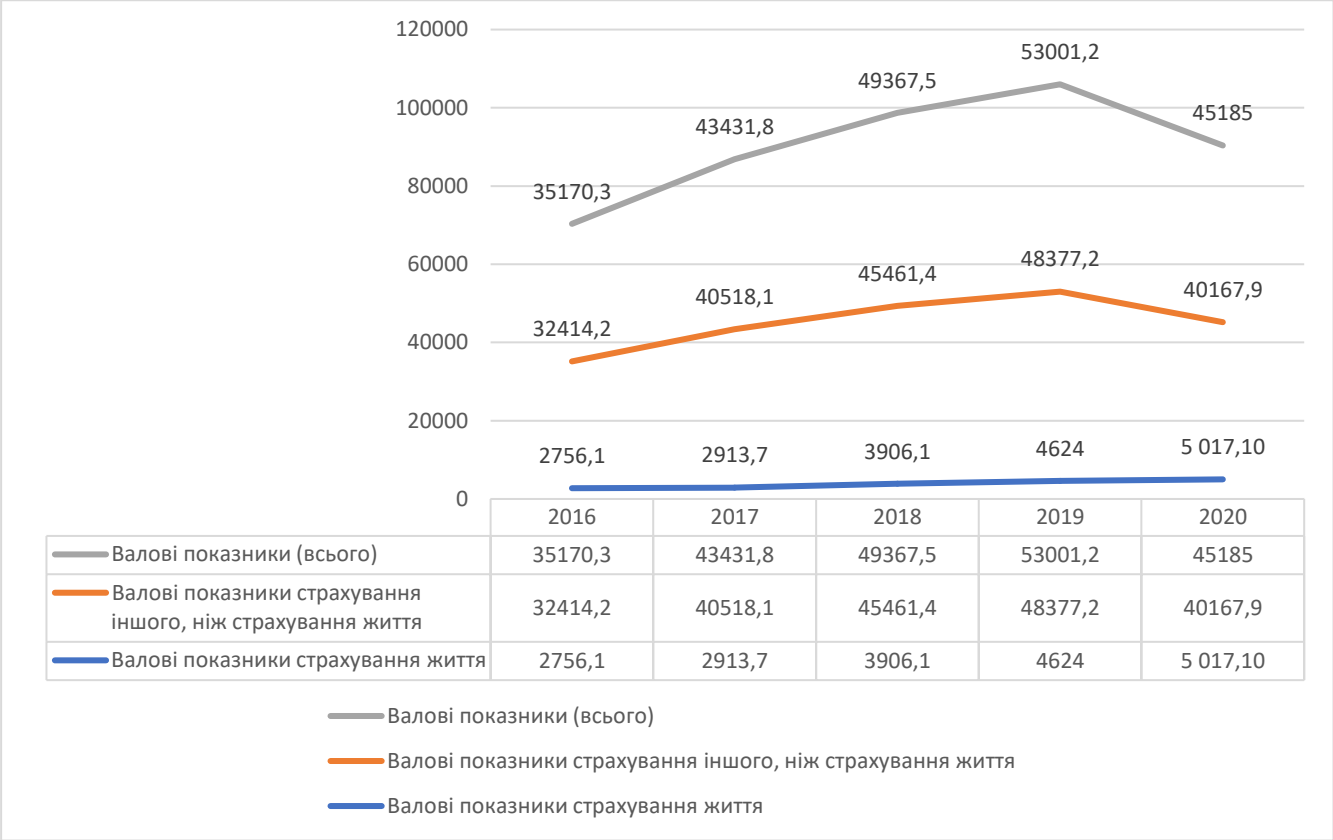

	2016	2017	2018	2019	2020
Валові показники (всього)	35170,3	43431,8	49367,5	53001,2	45185
Валові показники страхування іншого, ніж страхування життя	32414,2	40518,1	45461,4	48377,2	40167,9
Валові показники страхування життя	2756,1	2913,7	3906,1	4624	5 017,10

Рисунок 9 – Валові показники видів страхування за 2016-2020 рр., млн.грн.

Джерело: побудовано автором за даними [26-29, 35]

Найсуттєвішим момент росту був в період з 2017 по 2018 роки, коли темп приросту цього показника склав 34.10%. Загалом структура темпів приросту валових показників відображена в рисунку 10.

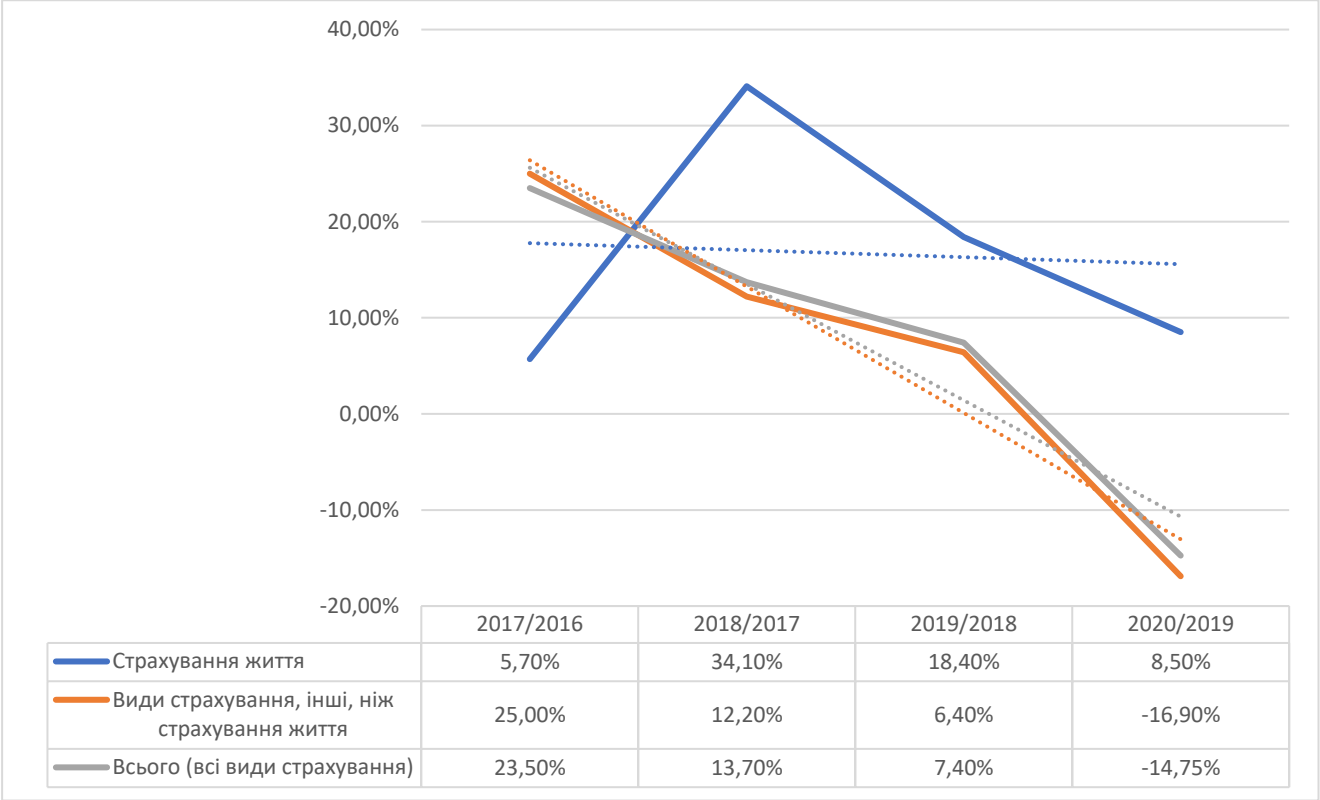

	2017/2016	2018/2017	2019/2018	2020/2019
Страхування життя	5,70%	34,10%	18,40%	8,50%
Види страхування, інші, ніж страхування життя	25,00%	12,20%	6,40%	-16,90%
Всього (всі види страхування)	23,50%	13,70%	7,40%	-14,75%

Рисунок 10 – Динаміка темпів приросту валових показників по роках., %

Джерело: побудовано автором за даними [26-29, 35]

Щодо показників іншого страхування, ніж страхування життя, то за період 2016-2020 року його значення виросло на 7753,7 млн. грн., і збільшилось на 19,4% зберігаючи позитивну динаміку, не зважаючи на те, що в період 2019-2020 років відбулось скорочення цього показника на 8209,3 млн. грн. Тобто за виключенням періоду 2019-2020 року, попередні досліджувані періоди мали позитивну динаміку, що формує позитивну лінію тренду. Загалом така сама динаміка зберігається і в загальній сумі валових показників, що формуються з валових показників страхування життя, і інших, ніж страхування життя, показників, через велику частку показників страхування, інших ніж страхування життя в загальному значенні. Структурний поділ валових страхових виплат наведено в рисунку 11.

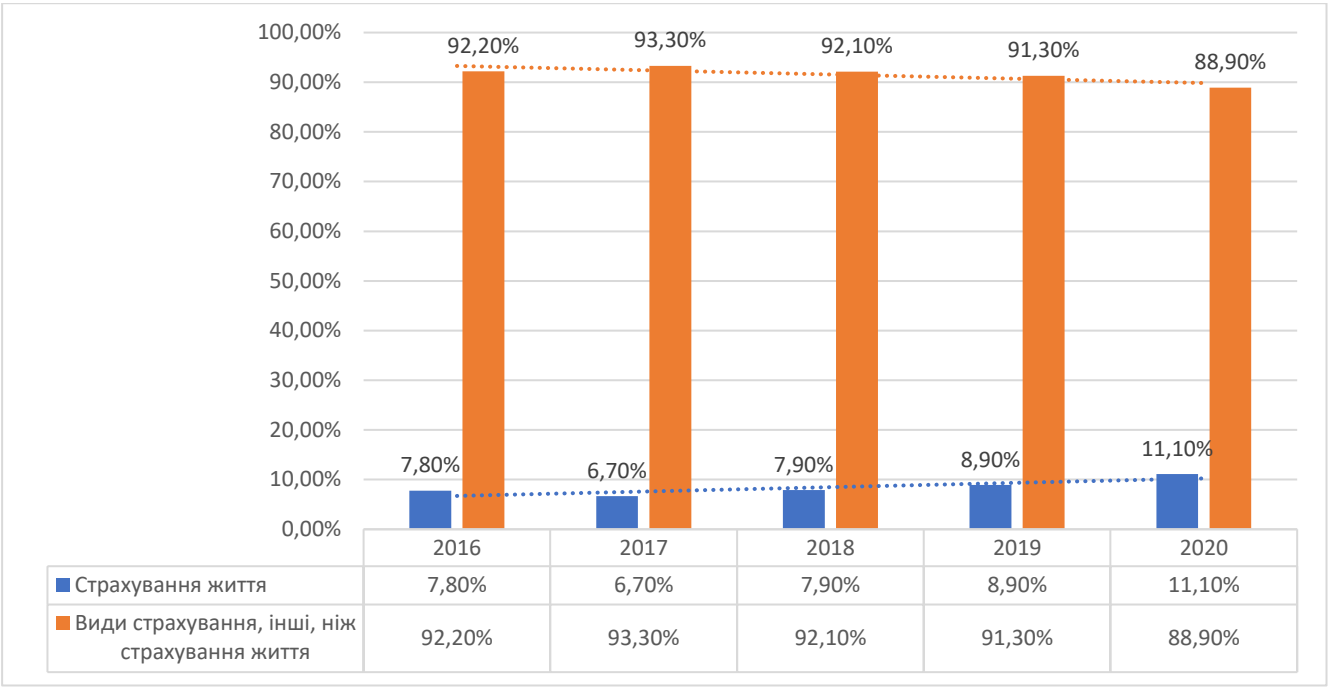

	2016	2017	2018	2019	2020
Страхування життя	7,80%	6,70%	7,90%	8,90%	11,10%
Види страхування, інші, ніж страхування життя	92,20%	93,30%	92,10%	91,30%	88,90%

Рисунок 11 – Структура валових страхових виплат

Джерело: побудовано автором за даними [26-29, 35]

За досліджуваний період приріст валового показника страхування(сукупного) відбувся на 10014,7 млн. грн., на 28%. Динаміка темпів приросту видів страхування, інших ніж страхування життя, а також динаміка темпів суми валових показників вказана на рисунку 10. Протягом періоду 2016-2019-их років, динаміка темпів приросту видів страхування, інших, ніж страхування життя, а також загальної суми валових показників була додатною. Протягом періоду 2019-2020 ці показники мали від'ємний темп приросту.

Щодо ж загальної структури валових страхових витрат, і її поділу на дві найбільші сфери, то необхідно зазначити, що протягом зазначеного періоду дослідження спостерігається стрімка тенденція збільшення частки грошових премій, що отримуються від страхування життя, і, пропорційно, зменшення від видів страхування, що інші ніж страхування життя. Зміни відбулись на 3,3% за час 2016-2020 рр.

Інша сторона досліджень – розкрити динаміку чистих страхових премій. Динаміка чистих показників премій у їх безпосередньому грошовому виразі більш однозначна і зрозуміла, ніж у валових премій. Виходячи з даних, можна бачити

виключно позитивну динаміку, що відображено на рисунку 12. Протягом 2016-2020-их років чисті премії від страхування життя виросли на 2263 млн. грн., тобто в 1,82 рази.

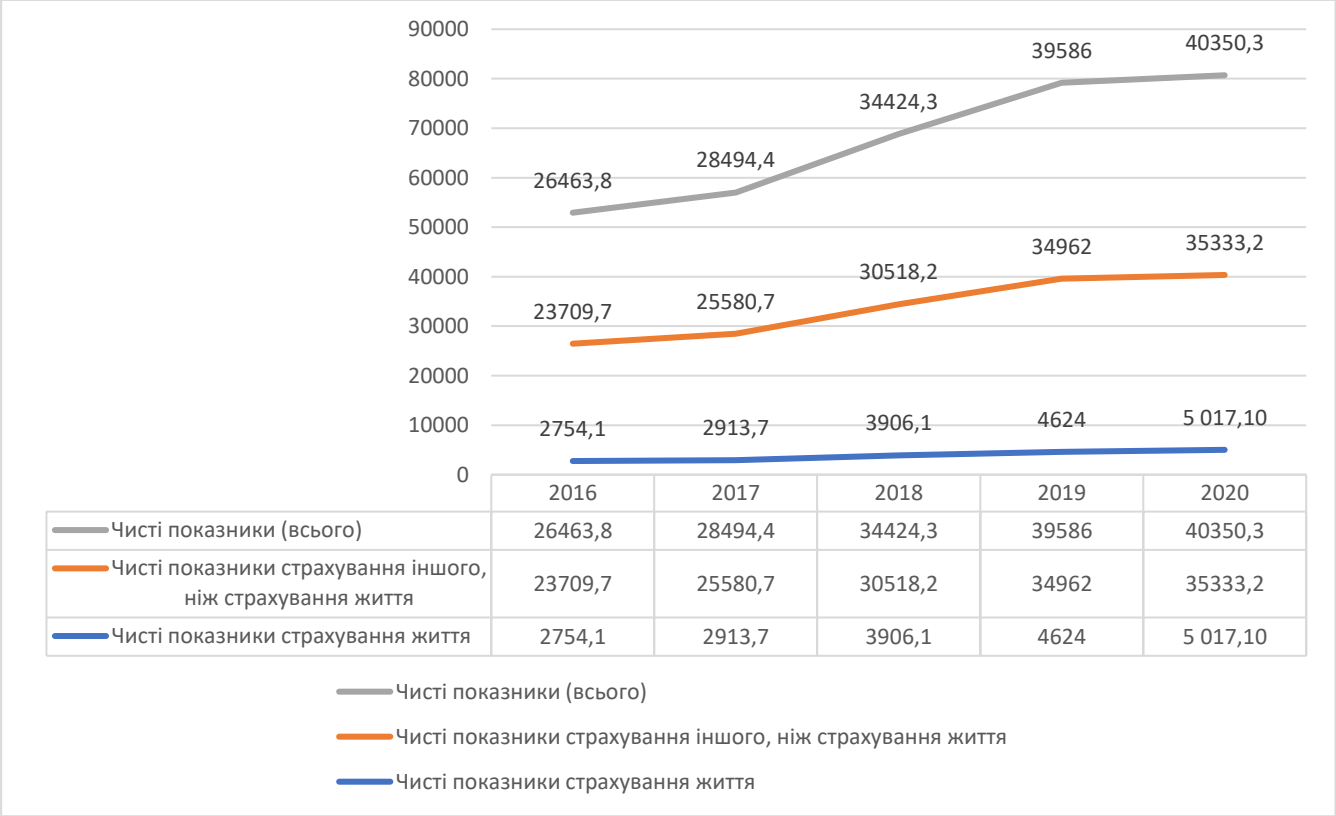

	2016	2017	2018	2019	2020
Чисті показники (всього)	26463,8	28494,4	34424,3	39586	40350,3
Чисті показники страхування іншого, ніж страхування життя	23709,7	25580,7	30518,2	34962	35333,2
Чисті показники страхування життя	2754,1	2913,7	3906,1	4624	5 017,10

Рисунок 12 – Чисті показники премій від страхування за 2016-2020 рр., млн. грн.

Джерело: побудовано автором за даними [26-29, 35]

Чисті показники страхування іншого, ніж страхування життя зазнали суттєвих змін, підвищившись на 12123,5 млн. грн., і на 49% у відсотковому відношенні. З урахуванням двох позитивних тенденцій, що виступають основами для формування суми показників страхування, тенденція загальна мала очевидно додатній приріст: 13886,5 млн.грн., або 52% в загальному виразі.

Досить непередбачуваним є і залишається динаміка темпів розвитку як чистих, так і валових показників. Виходячи з того, що тенденція розвитку є неочевидною, вирішено ввести лінію тренду, яка охарактеризує динаміку. Виходячи з лінії тренду, що відображена на рисунку 10, до валових показників можна зазначити, що темпи приросту страхування життя мають ледве помітну

негативну тенденцію, в той час як інші види страхування, не пов'язані зі страхуванням життя, а як наслідок, і загальні показники страхування мають різко негативний напрям розвитку.

Чисті види страхування характеризуються тією ж самою динамікою, що відображено на рисунку 13, але на відміну від валових показників, вони не мають від'ємних показників темпів розвитку на визначеному проміжку часу (2016-2020 роки).

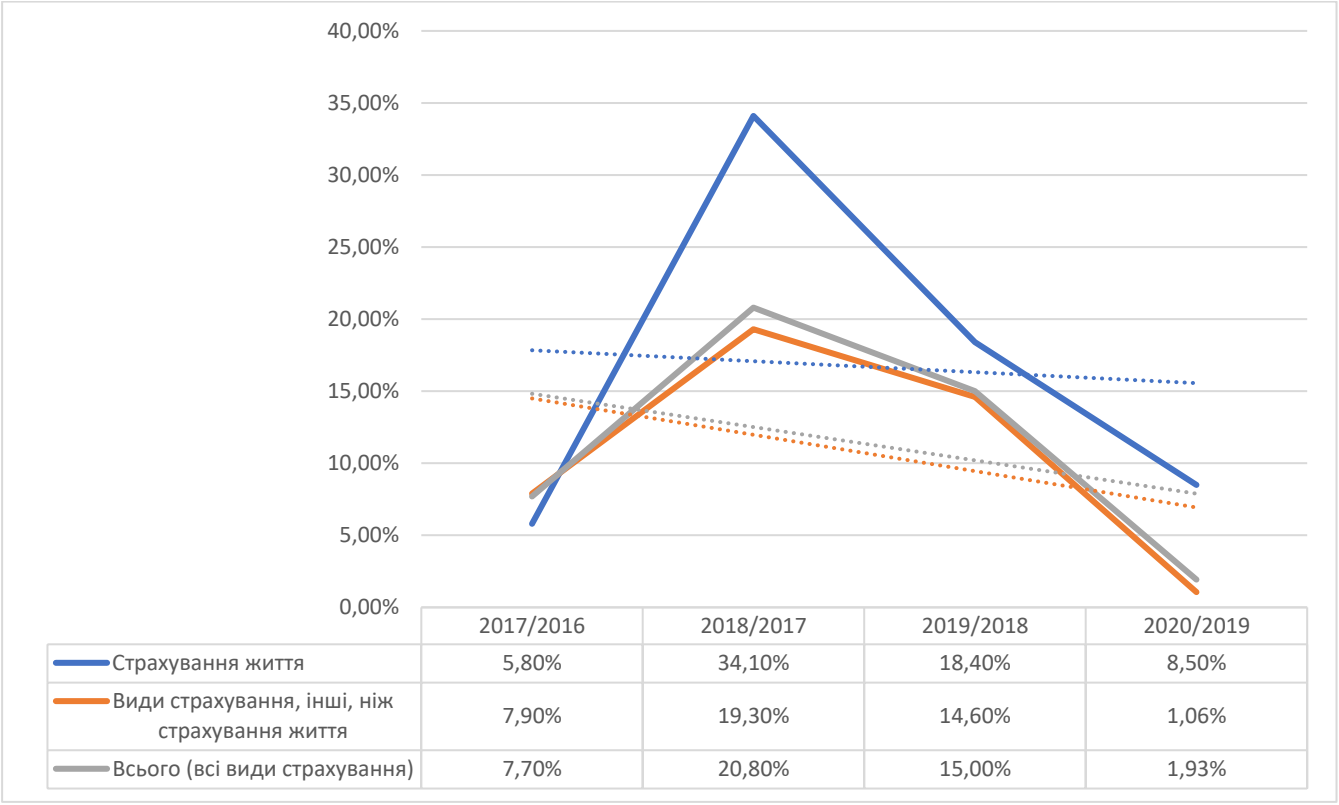

	2017/2016	2018/2017	2019/2018	2020/2019
Страхування життя	5,80%	34,10%	18,40%	8,50%
Види страхування, інші, ніж страхування життя	7,90%	19,30%	14,60%	1,06%
Всього (всі види страхування)	7,70%	20,80%	15,00%	1,93%

Рисунок 13 – Динаміка темпів приросту чистих показників за зазначений термін

Джерело: побудовано автором за даними [26-29, 35]

Структура чистих страхових виплат має подібну до валових динаміку розвитку. Це відображено на рисунку 14. Протягом зазначеного терміну спостерігається тенденція на збільшення обсягу в загальній структурі страхування життя (тобто видів страхування, які своєю сукупністю формують галузь страхування життя), і пропорційно зменшення в цій структурі видів страхування,

що інші, ніж страхування життя. За досліджуваний період зміщення відбулось на 2%.

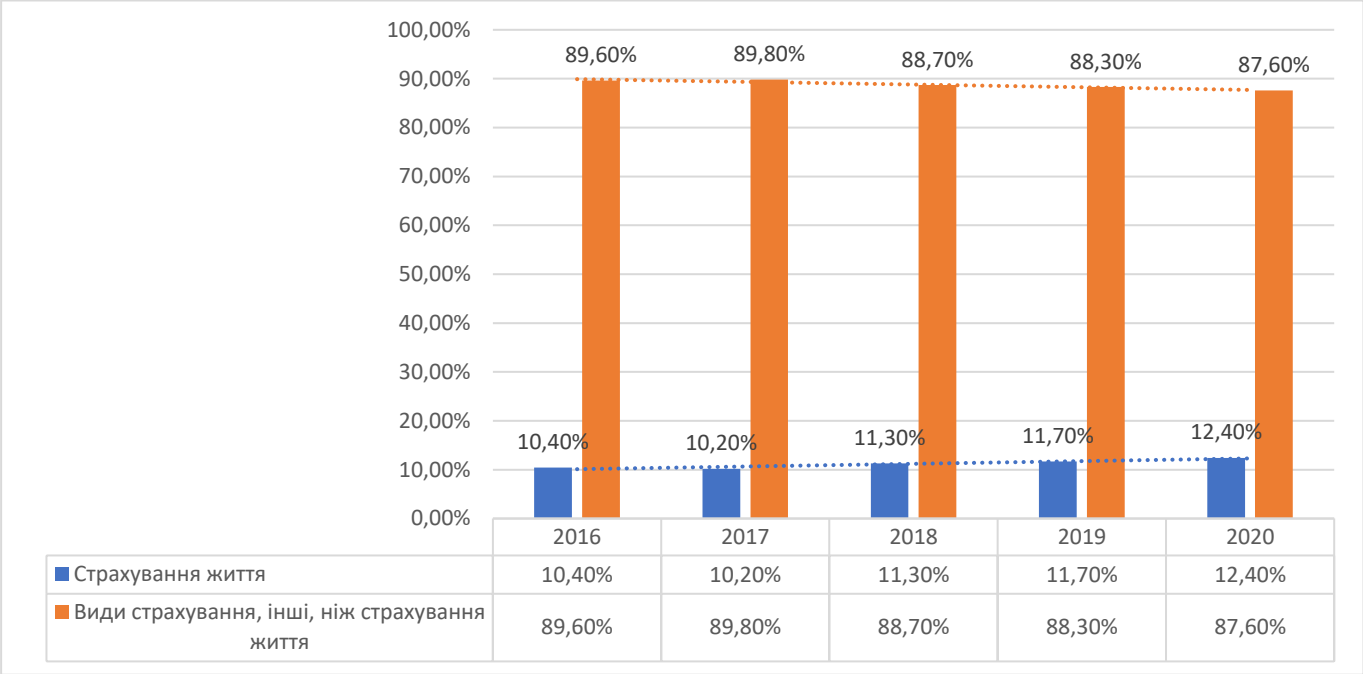

	2016	2017	2018	2019	2020
Страхування життя	10,40%	10,20%	11,30%	11,70%	12,40%
Види страхування, інші, ніж страхування життя	89,60%	89,80%	88,70%	88,30%	87,60%

Рисунок 14 – Структура чистих страхових виплат

Джерело: побудовано автором за даними [26-29, 35]

Щодо структури страхування видів, інших, ніж страхування життя, розкриваючи можна побачити таку динаміку, відображену на рисунку 15., за валовими страховими преміями, і на рисунку 16 за чистими страховими преміями. (Додаток Г, табл. Г.1):

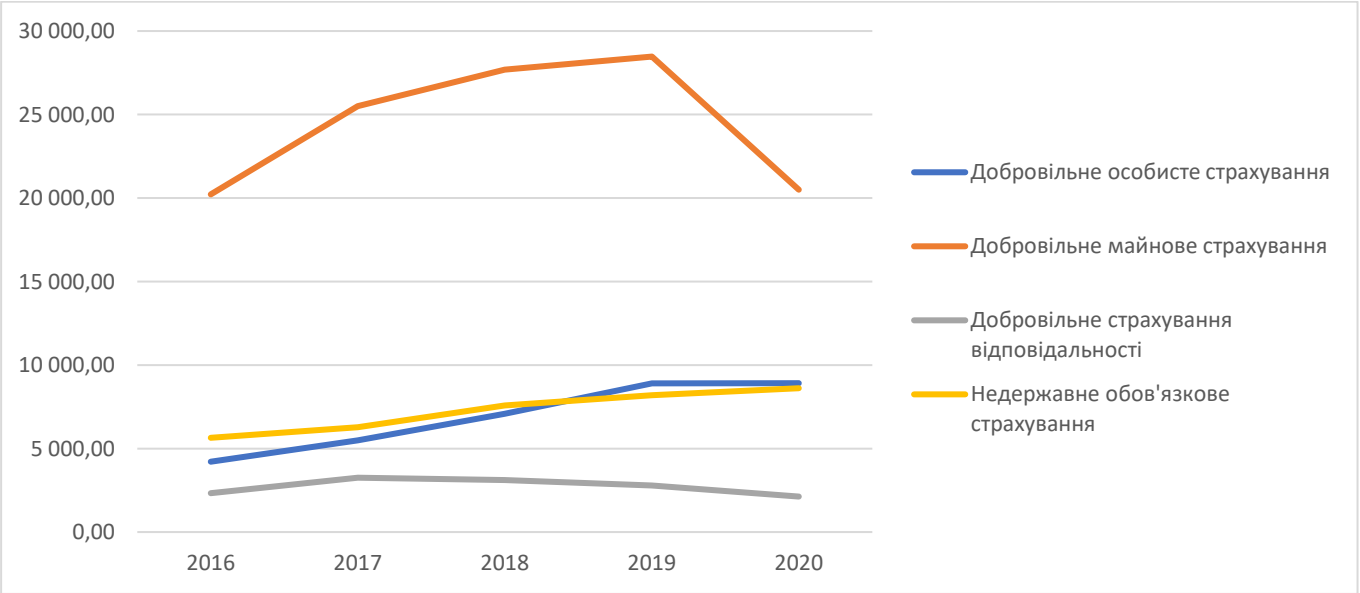

Рисунок 15 – Динаміка за валовими страховими преміями структури видів страхування, відмінних від страхування життя.

Джерело: побудовано автором за даними [26-29, 35]

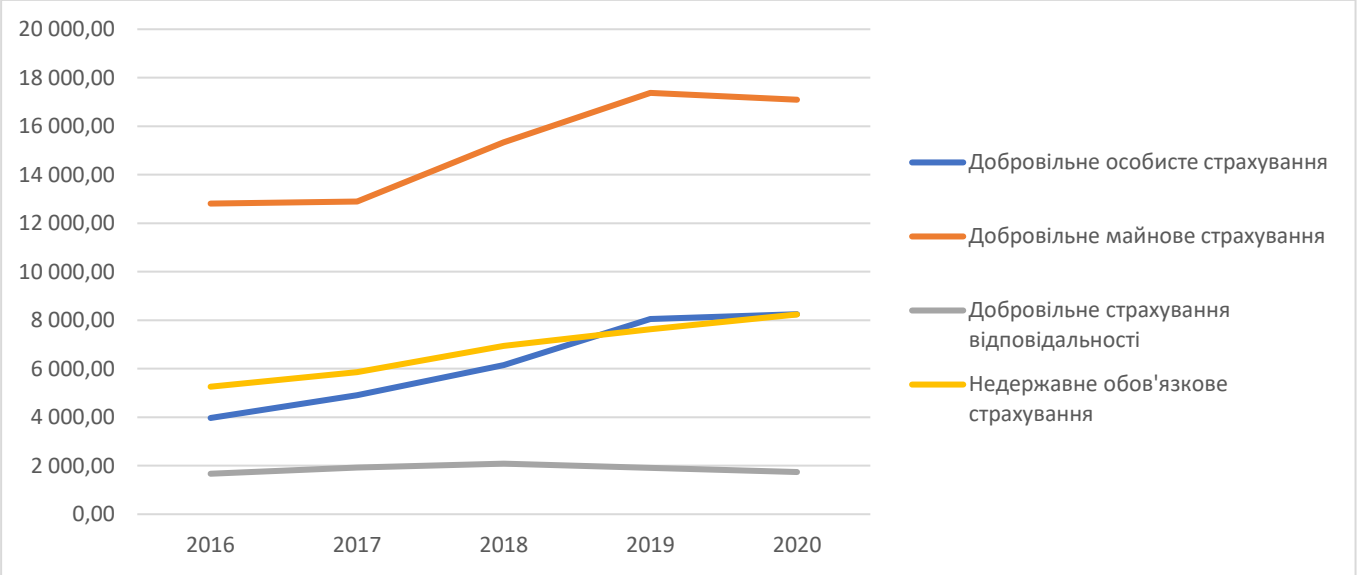

Рисунок 16 – Динаміка за чистими страховими преміями структури видів страхування, відмінних від страхування життя.

Джерело: побудовано автором за даними [26-29, 35]

Найбільший відсоток валової і чистої страхової премії припадає на добровільне майнове страхування, що крім проміжку 2019-2020 має позитивний приріст. За весь проміжок часу існує приріст з добровільного особистого страхування та обов'язкового недержавного страхування. Добровільне страхування в сукупності цих відносин займає 80.5%

Динаміку структури валових страхових виплат за 2016-2020 роки, наведено на рисунку 15.

Динаміку структури чистих страхових виплат за 2016-2020 роки, наведено на рисунку 16.

Структура видів страхування, що не пов'язані з страхуванням життя за 2020 рік щодо валових страхових премій відображена на рисунку 17, а щодо чистих страхових премій, на рисунку 18. (Додаток Г, табл. Г.2):

Рисунок 17 – Валові страхові премії, млн. грн., 2020 рік

Джерело: побудовано автором за даними [35]

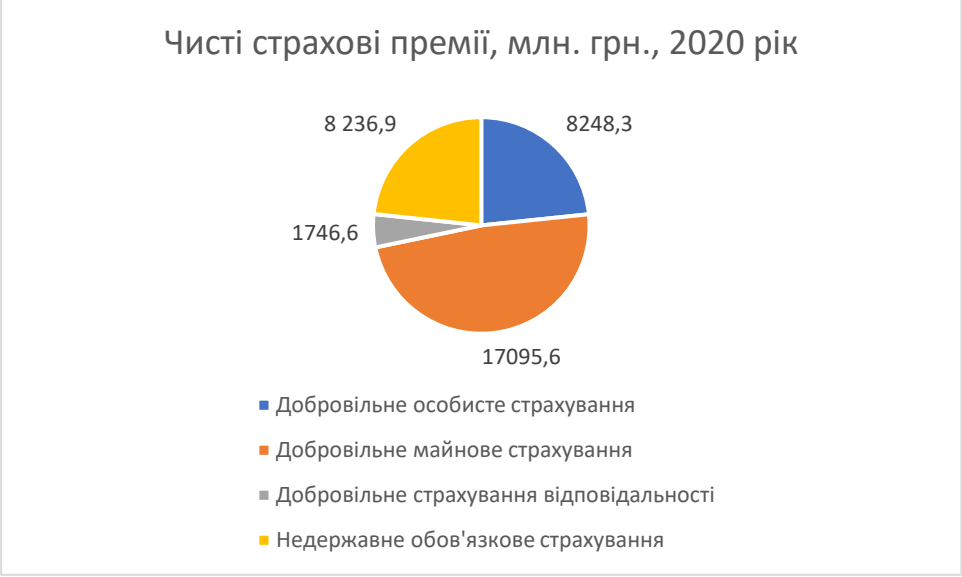

Рисунок 18 – Чисті страхові премії, млн. грн., 2020 рік

Джерело: побудовано автором за даними [35]

Найбільшу частину склало добровільне майнове страхування (51% у валових показниках, 48% - у чистих), потім добровільне особисте страхування (22.1% в валових показниках, 23.3% – в чистих), недержавне обов’язкове страхування (21.4% - валові, 23.3 – чисті), і добровільне страхування відповідальності (5.29% - валові, 4.94% - чисті).

Отже, валові показники премій від страхування життя, як і чисті, знаходяться у динаміці, але на відміну від чистих показників, зазнали спаду в проміжку 2019-2020 року в сфері загального обсягу страхування, і страхування в показнику, що відмінний від страхування життя. Страхування життя як за чистим, так і за валовим показником, зазнає динаміки в бік певного збільшення частки страхування життя в загальному обсязі, яке залишається відносно стабільним в досліджуваний період. Щодо структури видів страхування, то страхування життя займає значно менший обсяг, ніж страхування, не пов’язане зі страхуванням життя. Страхування, що не пов’язане зі страхуванням життя можна поділити на категорії, найбільшу частку в цій сфері займає добровільне майнове страхування.

4. ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

Ринок з надання страхових послуг, в нинішньому його стані, все ще знаходиться у своєму розвитку. В перспективі страхування має стати надійним інструментом для забезпечення захисту населення. Закономірним постає запитання про проблеми і перспективи розвитку цього ринку. Цілком очевидним є перспективне збільшення попиту на страхові послуги, і підвищення значення страхування в усіх сферах суспільства, що буде спричинене післявоєнним перетворенням держави, але стосовно обсягів і конкретики цих перетворень не можливо передбачити напевне в цей час. Першим критерієм для дослідження проблем і перспектив розвитку можна виокремити те, що з кожним роком, як і було зазначено в попередніх розділах, відбувається переформатування й покращення механізмів його функціонування, розробляються нові конструкції і моделі взаємодії, і державного регулювання. Діяльність суб'єктів ринкових відносин, що спрямована на оптимізацію методів реалізації поставлених завдань визначає позитивний перспективний результат галузі, адже ліквідовує існуючі прогалини в механізмі взаємодії, і упереджує нові. Наявні проблеми страхового ринку мають безпосередній зв'язок з державною кредитною і фінансовою політикою, соціальним, економічним і юридичним становищем в державі, а також реалізацією економічних реформ. З іншого боку, суттєвим фактором виступає загальнодержавна орієнтація на Європейську і Євроатлантичну спільноти в усіх сферах людського буття, перейняття й використання досвіду інших держав. Пряма зацікавленість держави у розвиткові страхової галузі характеризується необхідністю використання її у якості елементу забезпечення рівня виробництва, покриття непередбачуваних збитків, збитків фізичних і юридичних осіб, з найменшою інтеграцією в ці питання коштів державного бюджету і державних ресурсів. [40] Суб'єкти господарювання, в свою чергу, мають зацікавленість у захисті свого майна, діяльності і її результатів, а також прибутків від потенційного

настання непередбачуваних ризиків, що особливо актуально в інтеграцію в систему ринкових відносинах, що формуються і розвиваються.

Щодо першочергових викликів, що постають перед ринком страхування зараз, і які можуть потенційно створити проблему в майбутньому, в разі недостатності їх регламентацій, є аспект першочергового регулювання – необхідності законодавчого забезпечення й розробки чіткого алгоритму організаційних і економічних питань в діяльності страхового бізнесу, що являє собою необхідність забезпечення нових інструментів у вигляді нормативно-правових актів широкого спектру регулювання по всій вертикалі державної влади з тим, щоб прийняті акти не суперечили одне одному, а вже існуючі були модернізовані, і з урахуванням всіх викликів сьогодення приведені в баланс з новоприйнятими. [25] Наприклад вирішенням цієї проблеми могло б бути запровадження програми дворівневого розвитку: врегулювання питання на глобальному рівні фінансових ринків, і в ту ж чергу на локальному рівні, конкретної галузі страхування, забезпечуючи гнучкість позицій, при стабільності і визначеності форм і догм закону. Провівши реформи і сформувавши систему, яка очевидно буде враховувати інфляцію, як елемент економічних взаємовідносин, можна буде в тому числі ліквідувати негативний вплив на ринок від непередбачуваності цінової динаміки, яка в певній мірі може загальмовувати розрахунки страхових премій й визначення сум страхових відшкодувань, або зменшити цю саму суму. Інфляція, як явище, вплив якого не зведений до мінімуму, має негативний вплив не тільки на страхувальників, а й на страховиків, адже спричиняє їм складності в прогнозуванні прибутковості від своєї діяльності. Питання відповідності фінансових витрат і збитків, виплат на їх відшкодування, та виплат, які мали б бути сплачені, має бути також вирішене в ході оптимізації законодавства, так, щоб різниця між цими сумами не відштовхувала клієнтів, і в той же час не створювала перепон для розвитку страхового ринку.

Законодавчо потрібно врегулювати ризики, які можуть спікати страховиків при можливій інтеграції до Європейського Союзу, в першу чергу в питанні конкурентоспроможності, а також збалансувати між необхідністю оптимізації

законодавства до стандартів ЄС, а також до реалій військового часу і післявоєнної відбудови держави. Серед викликів військового часу і післявоєнної відбудови, потрібно урегулювати питання як буде співвідноситись підвищений попит на страхування життя (в першу чергу серед осіб, що будуть займатися розмінуванням території, або знаходяться/проживають на території, що знаходились під тимчасовою окупацією, і щорічним зменшенням компаній, які займаються страхуванням життя, а також механізмів відшкодування шкоди незастрахованим об'єктам не через страхові компанії, тобто регламентацію джерел відшкодування.

З відсутності практики щодо питань банкрутства підприємств, що підлягають приватизації і компаній інвесторів можна сказати, що питання приватизаційного страхування поки залишається невирішеним, проте стосовно нього точаться дискусії.

Ще однією глобальною проблемою всередині нашої держави, що прямо зачіпає питання страхування, є питання слабкої освіченості населення щодо соціальних інститутів і аспектів соціальної взаємодії. Ліквідацію цього питання потрібно проголосити як глобальний курс на освіту населення, і першочергово ввести відповідні уроки в школах, закладах вищої освіти, середньої професійної і технічної освіти, місцях праці населення, тощо. В ході цих зайнять потрібно проводити роз'яснювальну роботу стосовно існуючих соціальних інститутів і їх впливу на суспільство, базового прикладного законодавства, і базового захисту своїх прав, лекції з правил дорожнього руху і роз'яснення податкової політики, необхідності сплати податків, сексуальної освіти населення, і в тому числі, проводити масову просвітницьку роботу з питань, що стосуються страхування. Просування продуктів з страхування життя задля практичного використання у вітчизняній практиці має стати перспективним напрямом досліджень [17] Інститут страхування в ході таких лекцій має подаватися як базовий, на якому, як і на інших галузях людського буття, як на фундаменті, ґрунтуються соціальні відносини фізичних і юридичних осіб.

Чудовим спектром розвитку нашого суспільства, що за своєю суттю з кожним роком охоплює все ширшу вертикаль суспільних відносин, відходить від

класичного, до певного періоду, уявлення про певну «адміністративність» своєї природи, - є напрямок на діджиталізацію суспільних відносин, спрощення процедур і загальне полегшення відносин. Страховий ринок можна охарактеризувати як такий, що відрізняється першістю в освоєнні технологічного прогресу. [22] Переваги діджиталізації в загальному аспекті очевидні: Спрощення роботи з базою даних і прискорення пошуку необхідного в цих базах, автоматизація діяльності, спрощення комунікації з клієнтами, і іншими особами, з якими відбувається взаємодія, спрощення вертикалі управління за рахунок створення ланок локальної взаємодії, всередині підприємства, забезпечення конкурентоспроможності в умовах існування суспільних відносин, що розвиваються, постійного розвитку бізнесу і новітніх моделей взаємодії. Крім того, можна навести побічні плюси, такі як престиж компанії, економія коштів від провадження діяльності через спрощені процедури, а також прихильність клієнтів, що цінують свій час, і не надто схильні розбиратися у великому масиві інформації. Але саме це питання, яке, як здається, очевидно має розвиватися в найшвидших темпах, викликає певні невирішені або невирішенні моменти: необхідність створення систем із масивами інформації, забезпечення їх стабільності і недопущення витоку інформації, яка містить комерційну таємницю, конфіденційну, або таку, що не можна розголошувати, інформацію, необхідність наявності професіоналів, які можуть забезпечувати обслуговування системи, вносити корективи і удосконалювати алгоритми роботи. Підготовку освічених кадрів має взяти на себе держава, створюючи і віддаючи переваги необхідним спеціальностям, а страховики мають вчинювати діяльність із залучення відповідних спеціалістів до співпраці. [19]

Також до критеріїв, що негативно впливають на страховий ринок, його розвиток і функціонування можна віднести: економічну нестабільність, обмеженість у населення фінансових ресурсів, недосконала законодавча база, неефективний державний контроль, монополізм, висока інфляція, слабкий розвиток фондового ринку, що перешкоджає використанню цінних паперів як категорії активів для безпечного розміщення страхових резервів, відсутність

ефективної взаємодії страхового і банківського секторів економіки, відсутність в достатніх об’ємах допоміжної інфраструктури, недостатня для впровадження діяльності дослідженість інформації щодо можливостей і стану фінансового ринку, низька довіра населення до страхування. [32] Можливість врегулювання цих питань, або мінімізація шкоди визначає перспективи розвитку сфери страхування, і у випадку з більшістю названих проблем, держави, як соціального інституту. Окрім вже названих напрямків врегулювання, можна виділити, наприклад: модернізацію податкової політики з наданням податкових пільг для підприємств, що здійснюють страхування критично важливих для держави галузей в межах здійснення цих видів страхування, що допоможе додатково убезпечити їх і підкреслити державну потребу, формуючи більш підходящу обстановку; покращення становища внутрішньої середи, що включає модернізацію і налагодження класифікації страхування, створення передумов для потенційних нових видів страхування, і упереджувальна підготовка механізму вводу цих видів; створення передумов для розвитку кадрового елементу в страховому ринку, можливість відокремленого професійного навчання страховиків із широким залученням як в сферу міжнародних тенденцій і форм, так і у проблематику національної страхової системи. Забезпечення інвестування має розкрити широкий притік коштів в галузь, тому має бути передбачено механізм впровадження, у тому числі.

Важливим в ефективному функціонуванні галузі є підкреслення і імплементація кращих практик інших держав, у тому числі і держав Європейського Союзу. У Франції можна було б взяти ідею певного роду градації об’єктів страхування за ризиковістю настання страхових випадків, адже у Франції існують певні «небезпечні зони», що не є придатними до будівництва, і тому стихійні лиха в цих зонах не будуть страховими випадками щодо будівель, що були створені після визначення зони як «небезпечної». [16] Запровадивши попередній аналіз із визначенням можливості настання страхового випадку можна або уберегти страхувальника від настання страхового випадку, або страховика від зловживання.

Страховий бізнес Німеччини вирізняється сильною регламентацією і контролем. У зв'язку з цим визначено, що всі страхові компанії на ринку підлягають державному страховому нагляду, обов'язковому контролю з боку Федерального відомства з нагляду за діяльністю страхових компаній [16]. Причому Страхові компанії Німеччини і Великої Британії не можуть займатися іншими видами діяльності крім страхування.

Страхова діяльність Великої Британії базується на значному кадровому потенціалі спеціалістів страхового ринку, високорозвиненій ринковій інфраструктурі та присутності відомої страхової корпорації Lloyd у Великобританії.

Для можливості інтеграції нашої держави на рівних в міжнародний ринок страхових послуг, необхідно забезпечити умови для розвитку національного рівня страхових послуг, забезпечити попит на страхування всередині держави, передбачити потенційні виклики, і ліквідовувати наявні проблеми. Одним з таких напрямів можна впровадити підвищення ефективності страхового нагляду, ввівши систему «раннього попередження» з провідних світових практик. Її можна охарактеризувати як проведення політики співвідношення таких показників, як капітал і його динаміка, динаміка надходжень страхових премій, вільні активи страховика, страхові резерви, коефіцієнти витрат, тощо. Сутнісно, ця індексація допомагає виявити страховиків, які наближаються до критичної межі. [13][4]

Отже, можна зазначити, що популярність послуг страхування значно збільшиться в час настання післявоєнної відбудови. Страхування має безпосередній зв'язок з державною кредитною і фінансовою політикою, соціальним, економічним і юридичним становищем в державі, а також реалізацією економічних реформ, тому розвиток цих сфер має прямий вплив на розвиток страхування. Серед викликів сфери страхування, які необхідно вирішити – перехідна фаза законодавства, з наявними і вирішуваними недоліками, яке можна вирішити системою дворівневого розвитку, і вирішувати проблеми як на рівні регламентації фінансових ринків, так і на рівні страхування. Також є економічні і організаційні проблеми, вирішення яких має стати стратегією розвитку галузі.

Питання, які мають вирішуватися – це недовіра до страхових компаній, як елемент певного роду неосвіченості населення, діджиталізація галузі, і всі підводні камені цього процесу. Певний характер впливу на галузь, очевидно, можна буде запозичити в розвинутих країн, зі збереженням логіки нашої системи, і імплементації найкращих практик.

ВИСНОВКИ

Результат проведеної роботи очевидно містить ознаки навігаційного і підсумовуючого узагальнення за суттєвий етап розвитку галузі. Прогнозувати в умовах серйозної кризи, такої як війна, було б спекуляцією, адже те, коли будуть завершені військові дії, коли економіка держави повернеться на рейки цивільного часу, як, і в якому стані вона повернеться – не відомо також. Достеменно невідомо, скільки страхових компаній залишиться на ринку, які збанкрутують, які вийдуть з ринку, а які самі можуть зазнати руйнувань і пошкоджень, фінансових втрат – не відомо, як не відомо й те, які в 2022 році будуть страхові премії і страхові виплати, яка динаміка розвитку їх супроводжуватиме, і який вигляд буде мати галузь кожної наступної миті. Метою проведення заданої роботи було дослідження динаміки і структури страхового ринку, дослідження викликів часу, і перспектив їх подолання і подальшого розвитку. Зрозумілим з цього постають і ціль проведення дослідження – фіксація теперішнього становища і проведення короткострокової ретроспективи з фіксацією основних показників і ознак динаміки, що може бути використане як базис для формування нового етапу розвитку, і узагальнення, рівняючись на яке можна буде проводити підсумки динаміки і розвитку ринку страхування в найближчі роки. В ході проведення дослідження, в першому розділі було охарактеризовано страхування як інститут, визначено його функції, визначено пов’язані з ним галузі, а також, взявши за основу реальну існуючу характеристику етапів становлення галузі страхування, запропоновано два нових – існуючий на даний момент, і потенційний, що постав з урахуванням двох джерел безпосереднього впливу – війну, як засіб впливу, і потенційне прискорення Європейської інтеграції нашої держави, яке може не лише модернізувати сутнісний підхід до галузі, але й допомогти з післявоєнною відбудовою і фінансовою допомогою, і з проведенням необхідних реформ.

Другий розділ був спрямований на виокремлення динаміки основних показників ринку страхування за останні роки, і проведення очевидних тенденцій,

що на майбутнє можна буде використовувати як характеристику цього періоду в плані розвитку галузі. Визначено зменшення кількості зареєстрованих страхових компаній, і компаній, що надають послуги зі страхування життя. Визначено було зниження темпів розвитку значення валових страхових премій зі збереженням позитивної динаміки. Визначено, що за структурою валових страхових премій, найбільшу їх кількість отримують від фізичних осіб, при чому з часом, цей показник збільшується. Також позитивну тенденцію мали показники валових страхових виплат, проте визначено, що більша частина страхових премій залишається в розпорядженні страховиків.

У третьому розділі відбулось дослідження динаміки страхового ринку, розклавши його на структурні компоненти. Виділено приріст в загальній сукупності частки, що припадає на страхування життя, у показниках грошового виразу. Дослідження виявило, що страхування життя займає менший обсяг, ніж сукупність видів страхування, що не пов'язані зі страхуванням життя. При чому приблизно половину в грошовому вимірі, в загальній сукупності страхувань, що не пов'язані зі страхуванням життя, займає добровільне майнове страхування. Розроблення цієї частини роботи має досить корисне значення, адже дає розуміння про структуру і поділ ринку, а також про динаміку цієї структури за визначений проміжок часу.

Четвертий розділ визначає перспективи і проблеми галузі в актуальній обстановці. Означається, що після війни послуги страхування будуть мати значно більш серйозну вагу в суспільстві, але окрім проблем і викликів військового стану, в провадженні звичайної діяльності страхових компаній можуть мати місце і інші загрози і проблеми. Незавершені реформи законодавства, і потенційні реформи до європейських стандартів можна вирішити при якісно новому підході, суть якого – поділ на рівні, і вирішення проблем за різнорівневою системою – на локальному і глобальному рівнях. Економічні і організаційні проблеми в галузі мають вирішуватися при вивіреному підході, з урахуванням і інших проблем, недовіра суспільства до страхових компаній, діджиталізація галузі – це предмети широкого обговорення з виведенням спільного напрямку розвитку. Важливість цього розділу

полягає в початку дискусій актуальної проблематики 2022 року в галузі страхування, розгляд певних концепцій і пропозицій, ідеї визначення необхідності реформування галузі як на глобальному, так і на локальному рівнях розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. EU Considers Insurance Ban for Ships Carrying Russian Oil. *The Wall Street Journal.* 2022 URL: https://www.wsj.com/articles/eu-considers-insurance-ban-for-ships-carrying-russian-oil-11651935600
2. Базилевич В.Д. Новітні тенденції та протиріччя на страховому ринку України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка.* 2012. № 133. С. 5-8.;
3. Базилевич. В.Д. Страхування: підручник - К.: Знання, 2008. - 1019с., С.925. ;
4. Василенко А. В. Генезис державного регулювання страхового ринку України в контексті зарубіжного досвіду. *Актуальні проблеми економіки.* 2006. № 8. С. 14-22.
5. Вовчак О.Д. Страхові послуги: навч. посіб. Львів, 2017. 656 с.
6. Городніченко Ю. В. Тенденції та перспективи розвитку страхового ринку України. *Економіка і суспільство*. 2017. № 10. С. 569–573.
7. Гринчишин Я.М., А.В. Прокопюк. Стан та перспективи розвитку страхового ринку України. *Молодий вчений*. 2017. №3 (43). С. 622-626.
8. Диба В.А. Сучасний стан та перспективи розвитку страхових компаній в Україні. *Економіка та держава*. 2016. № 11. С. 80-83.
9. Журавка О.С., Бухтіарова А. Г., Пахненко О. М. Страхування : навчальний посібник. Суми : Сумський державний університет, 2020. 350 с.
10. Зелетов А. Страховой рынок Украины 2013 р.: итоги и перспективы развития / 2014. №1(45). С. 3-15.
11. Золотарова О. В. Ключові тенденції та пріоритети розвитку ринку страхових послуг в Україні. *Економіка і держава*. 2017. № 11. С. 413–420.
12. Івашина Г. В. Страховий ринок України перехідного періоду. *Банківська справа*. 2016. № 7. С. 2.;
13. Квасовський О. Р., М. В. Стецько. Проблемні аспекти прямого оподаткування страхових компаній в Україні. *Фінанси України*. 2011. №1. С. 52-63.
14. Козоріз Г. Г. Пріоритетні напрями модернізації страхового ринку України в умовах глобальних викликів. *Регіональна економіка*. 2013. № 1. С. 26-34.

15. Козьменко О. В. Страхування і страховий ринок: термінологія, законодавство і динаміка розвитку. *Ділові перспективи*, 2006. 68 с.
16. Криклій А. С. Ринок страхування життя в Україні : тенденції та європейський досвід. *Економіка та держава*. 2008. №5. С. 13.
17. Кулина Г. М. Сучасні тенденції розвитку страхування життя у світі. Економічний аналіз : зб. наук. праць. Тернопіль, 2014. Том 15, № 2. С. 64-70.
18. Лащик І., Кондрат І., Віблий П., Білець В.. Страховий ринок України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Галицький економічний вісник.* 2020 № 5 (66), ст. 105-112
19. Лігоненко Л., Хріпко А., Доманський А. Зміст та механізм формування стратегії діджиталізації в бізнес-організаціях. *Інтернаука*. 2018. № 22 (62), 2 т. С. 21-24. ;
20. Луцишин О.О., Проблеми і перспективи розвитку страхового ринку України. *Наука молода*. 2016. №24. С.81-87
21. Мних М. В. Страхові компанії, їх роль та значення в системі ефективного забезпечення страхової діяльності. *Економіка та держава*. 2007. № 4. С. 22-24. ;
22. Моташко Т. П. Розвиток світового ринку страхування в умовах діджиталізації. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка.* – 2016. № 5. С. 18 – 24. URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/10.23.10.100/db/ftp/visnyk/ekonom_182_2016.pdf
23. Новий закон для ринку страхування – що зміниться для компаній та споживачів їхніх послуг. *Національний Банк України.* URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/noviy-zakon-dlya-rinku-strahuvannya--scho-zminitsya-dlya-kompaniy-ta-spojivachiv-yihnih-poslug
24. Онищенко В. О., Черв'як А. В. Вплив діджиталізації на рівень розвитку економіки. Розвиток фінансового ринку в Україні: загрози, проблеми та перспективи : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Полтава : ПолтНТУ, 2019. С. 10–12.
25. Осадець С. С., Проблеми і перспективи розвитку страхової справи. *Фінанси України*. 2015. № 15. С. 74–78.

26. Підсумки діяльності страхових компаній за 2016 рік. *Forinsurer*. 2016 URL: https://forinsurer.com/files/file00602.pdf
27. Підсумки діяльності страхових компаній за 2017 рік. *Forinsurer*. 2017 URL: https://forinsurer.com/files/file00634.pdf
28. Підсумки діяльності страхових компаній за 2018 рік. *Forinsurer*. 2018 URL: https://forinsurer.com/files/file00654.pdf
29. Підсумки діяльності страхових компаній за 2019 рік. *Forinsurer*. 2019 URL: https://forinsurer.com/files/file00674.pdf ;
30. Плиса В. Й. Проблеми розвитку страхування в Україні : Науковий студентський збірник. Випуск 2. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2021. – 148 с.
31. Плиса В. Й. Страхування: навчальний посібник. - 2-ге вид. - К. : *Каравела*, 2008. - 392 с.
32. Пономарьова О. Б. Визначення проблем страхового ринку та їх вирішення. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. №5.
33. Про страхування: Закон України від 07.02.2019 р. № 2473-VIII. Голос України. 1996. № 68. Ст. 78.
34. Рижков В. Що таке цифрова трансформація. URL: https://komanda-a.pro/blog/digital-transformation
35. Страховий ринок України 12 місяців 2020-го року. *Forinsurer*. 2020. URL: https://forinsurer.com/files/file00702.rar
36. Страховий ринок України: 9 місяців 2021 року. *Forinsurer*. 2021 URL: https://forinsurer.com/files/file00719.rar
37. Ткаченко Н. В. Страхування : навч. посіб. / К. : Ліра-К, 2007. 376
38. Хавтрур О.В. Формування та розвиток національного страхового ринку в умовах трансформаційних перетворень. *Світ фінансів*. 2004 р. №1. С. 118 – 129.
39. Шолойко А. С. Страховий ринок України: підходи до його класифікації та періодизації. *Науковий вісник Національного університету біорисурсів і природокористування України. Економіка, аграрний менеджмент, бізнес*. 2014. № 200(3). С. 94-102.

40. Щукін Л. М. Проблеми розвитку національного страхового ринку. *Фінанси України*. 2018. № 6. С. 146-148.(146-147)

Додаток А. Основні показники діяльності страхових компаній

Таблиця А.1 – Основні показники діяльності страхових компаній

Основні показники діяльності страхових компаній (млн грн)							
№ з/п	Показники	Період					
		2016	2017	2018	2019	2020	2021 р.
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**
1	Кількість зареєстрованих страхових компаній, на кінець періоду, одиниць, із них:	310	294	281	233	210	169
2	компанії зі страхування життя	39	33	30	23	20	17
3	Кількість укладених договорів страхування, за період, тис. одиниць	179 471,2	185 482,9	201 077,5	196 923,7	120 576,5	99 940,0
4	Активи за балансом	56 075,60	57 381,00	63 493,30	63 866,80	64 925,2	65 635,6
5	Активи, визначені статтею 31 Закону України "Про страхування"	35 071,90	36 084,60	40 666,50	44 609,90	46 113,6	46 898,7
6	Обсяг сплачених статутних капіталів	12 661,60	12 831,30	12 636,60	11 066,10	9 748,1	8 794,8
7	Сформовані страхові резерви	20 936,70	22 864,40	26 975,60	29 558,80	34 192,1	35 642,8
8	Валові страхові премії, з них:	35 170,30	43 431,80	49 367,50	53 001,20	45 184,9	38 070,6
9	від страхувальників – фізичних осіб	13 220,00	15 555,60	18 431,00	21 632,00	22 577,0	20 415,4
10	від перестрахувальників	9 070,70	14 938,50	13 588,40	12 334,40	4 201,8	2 354,6
11	Валові страхові виплати, з них:	8 839,50	10 536,80	12 863,40	14 338,30	14 852,7	13 427,7
12	Рівень валових виплат, відсотки	25,13	24,26	26,06	27,05	32,9	35,3

Продовження таблиці А.1

13	Чисті страхові премії (валові страхові премії за мінусом частки страхових премій, які сплачуються перестраховикам-резидентам)	26 463,80	28 494,40	34 424,30	39 586,00	40 350,2	35 253,0
14	Чисті страхові виплати (валові страхові виплати за мінусом частки страхових виплат, які компенсовані перестраховиками-резидентами)	8 561,00	10 256,80	12 432,60	14 040,50	14 451,9	13 215,7
15	Рівень чистих виплат, відсотки	32,30%	36,00%	36,10%	35,50%	35,8	37,5
16	Обсяг страхових платежів, належних перестраховикам, із них:	12 668,70	18 333,60	17 940,70	16 713,40	8 487,4	6 722,3
17	перестраховикам-нерезидентам	3 962,30	3 396,20	2 997,50	3 298,20	3 652,6	3 904,7

Джерело: побудовано автором за даними [26-29, 35-36]

Додаток Б. Порівняння показників за 9 місяців 2020 і 2021 року

Таблиця Б.1 - Порівняння показників за 9 місяців 2020 і 2021 року

№ з/п	Показники	Період (3 квартал)	
		2020 р.	2021 р.
1	2	3	4
1	Кількість зареєстрованих страхових компаній, на кінець періоду, одиниць, із них:	215	169
2	компанії зі страхування життя	20	17
3	Кількість укладених договорів страхування, за період, тис. одиниць	89 434,5	99 940,0
4	Активи за балансом	61 617,3	65 635,6
5	Активи, визначені статтею 31 Закону України "Про страхування"	48 085,4	46 898,7
6	Обсяг сплачених статутних капіталів	10 111,0	8 794,8
7	Сформовані страхові резерви	29 623,0	35 642,8
8	Валові страхові премії, з них:	32 967,1	38 070,6
9	від страхувальників – фізичних осіб	16 355,0	20 415,4
10	від перестрахувальників	3 143,1	2 354,6
11	Валові страхові виплати, з них:	11 131,9	13 427,7
12	страхувальникам – фізичним особам	4 862,4	6 430,7
13	перестрахувальникам	365,8	222,4
14	Рівень валових виплат, відсотки	33,8	35,3
15	Чисті страхові премії (валові страхові премії за мінусом частки страхових премій, які сплачуються перестраховикам-резидентам)	29 271,8	35 253,0
16	Чисті страхові виплати (валові страхові виплати за мінусом частки страхових виплат, які компенсовані перестраховиками-резидентами)	10 817,8	13 215,7
17	Рівень чистих виплат, відсотки	37,0	37,5
18	Обсяг страхових платежів, належних перестраховикам, із них:	6 403,6	6 722,3
19	перестраховикам-нерезидентам	2 708,3	3 904,7

Джерело: побудовано автором за даними [35-36]

Додаток В. Страхові премії за видами страхування по рокам, 2016-2020рр.

Таблиця В.1 - страхові премії за видами страхування, 2016-2017рр.

Страхові премії за видами страхування за 2016-2017 роки (обсяг, структура та темпи приросту)										
Види страхування	Страхові премії, млн.грн.				Структура страхових премій				Темпи приросту страхових премій	
	Валові		Чисті		Структура валових страхових премій		Структура чистих страхових премій		Валових премій	Чистих премій
	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2017/2016	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Страхування життя	2756,1	2913,7	2754,1	2913,7	7,80%	6,70%	10,40%	10,20%	5,70%	5,80%
Види страхування, інші, ніж страхування життя	32414,2	40518,1	23709,7	25580,7	92,20%	93,30%	89,60%	89,80%	25,00%	7,90%
Всього (всі види страхування)	35170,3	43431,8	26463,8	28494,4	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	23,50%	7,70%

Джерело: побудовано автором за даними [26-27]

Таблиця В.2 - страхові премії за видами страхування, 2017-2018рр.

Страхові премії за видами страхування за 2017-2018 роки (обсяг, структура та темпи приросту)										
Види страхування	Страхові премії, млн.грн				Структура страхових премій				Темпи приросту страхових премій	
	Валові		Чисті		Структура валових страхових премій		Структура чистих страхових премій		Валових премій	Чистих премій
	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2018/2017	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Страхування життя	2913,7	3906,1	2913,7	3906,1	6,70%	7,90%	10,20%	11,30%	34,10%	34,10%
Види страхування, інші, ніж страхування життя	40518,1	45461,4	25580,7	30518,2	93,30%	92,10%	89,80%	88,70%	12,20%	19,30%
Всього (всі види страхування)	43431,8	49367,5	28494,4	34424,3	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	13,70%	20,80%

Джерело: побудовано автором за даними [27-28]

Таблиця В.3 - страхові премії за видами страхування, 2018-2019рр.

Страхові премії за видами страхування за 2018-2019 роки (обсяг, структура та темпи приросту)										
Види страхування	Страхові премії, млн.грн				Структура страхових премій				Темпи приросту страхових премій	
	Валові		Чисті		Структура валових страхових премій		Структура чистих страхових премій		Валових премій	Чистих премій
	2018	2019	2018	2019	2018	2019	2018	2019	2019/2018	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Страхування життя	3906,1	4624	3906,1	4624	7,90%	8,90%	11,30%	11,70%	18,40%	18,40%
Види страхування, інші, ніж страхування життя	45461,4	48377,2	30518,2	34962	92,10%	91,30%	88,70%	88,30%	6,40%	14,60%
Всього (всі види страхування)	49367,5	53001,2	34424,3	39586	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	7,40%	15,00%

Джерело: побудовано автором за даними [28-29]

Таблиця В.4 - страхові премії за видами страхування, 2019-2020рр.

Страхові премії за видами страхування за 2019-2020 роки (обсяг, структура та темпи приросту)										
Види страхування	Страхові премії, млн.грн				Структура страхових премій				Темпи приросту страхових премій	
	Валові		Чисті		Структура валових страхових премій		Структура чистих страхових премій		Валових премій	Чистих премій
	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2020/2019	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Страхування життя	4624	5017,10	4624	5017,10	8,90%	11,10%	11,70%	12,40%	8,50%	8,50%
Види страхування, інші, ніж страхування життя	48377,2	40167,9	34962	35333,2	91,30%	88,90%	88,30%	87,60%	-16,90%	1,06%
Всього (всі види страхування)	53001,2	45185	39586	40350,3	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	-14,75%	1,93%

Джерело: побудовано автором за даними [29, 35]

Додаток Г. Структура показників страхування, що не пов’язані зі страхуванням життя

Таблиця Г.1 Структура показників страхування, що не пов’язані зі страхуванням життя по рокам, 2016-2020 рр.

Добровільне особисте страхування					
Рік	2016	2017	2018	2019	2020
Валові страхові премії, млн.грн	4 212,20	5 485,90	7 078,70	8 912,10	8913,8
Чисті страхові премії, млн.грн	3 969,20	4 904,90	6 144,70	8 044,50	8248,3

Добровільне майнове страхування					
Рік	2016	2017	2018	2019	2020
Валові страхові премії, млн.грн	20 221,50	25 495,60	27 692,20	28 472,10	20506,6
Чисті страхові премії, млн.грн	12 811,00	12 893,00	15 342,40	17 374,40	17095,6

Добровільне страхування відповідальності					
Рік	2016	2017	2018	2019	2020
Валові страхові премії, млн.грн	2 336,20	3 254,60	3 116,70	2 790,80	2124,9
Чисті страхові премії, млн.грн	1 669,60	1 918,80	2 085,50	1 910,30	1746,6

Недержавне обов'язкове страхування					
Рік	2016	2017	2018	2019	2020
Валові страхові премії, млн.грн	5 644,30	6 282,00	7 573,80	8 202,20	**8 612,1**
Чисті страхові премії, млн.грн	5 259,90	5 864,00	6 945,60	7 632,80	**8 236,9**

Джерело: побудовано автором за даними [26-29, 35]

Таблиця Г.2 Структура показників страхування, що не пов’язані зі страхуванням життя за 2020 рік.

Структура 2020 рік	Валові страхові премії, млн.грн	Чисті страхові премії, млн.грн
Добровільне особисте страхування	8913,8	8248,3
Добровільне майнове страхування	20506,6	17095,6
Добровільне страхування відповідальності	2124,9	1746,6
Недержавне обов'язкове страхування	**8 612,1**	**8 236,9**

Джерело: побудовано автором за даними [35]